

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Ukmar

Analiza izvajanja varstvenega nadzorstva

Magistrsko delo

Sežana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Ukmar

Analiza izvajanja varstvenega nadzorstva

Magistrsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek

Sežana, 2020

Naslov: Analiza izvajanja varstvenega nadzorstva

POVZETEK MAGISTRSKEGA DELA

V magistrskem delu raziskujem izvajanje varstvenega nadzorstva v okviru pogojne obsodbe in pogojnega odpusta iz zavodov za prestajanje kazni zapora. Institut varstvenega nadzorstva pomeni pomoč, nadzor in varstvo, ki ga izvaja probacijski svetovalec. V teoretičnem delu magistrskega dela opredelim sistem kazenskih sankcij v Sloveniji, predvsem se posvetim kazenskim sankcijam, ki vključujejo varstveno nadzorstvo. Do ustanovitve Uprave za probacijo leta 2018 je bilo izvajanje varstvenega nadzorstva ena izmed nalog centrov za socialno delo, nato pa se je pristojnost prenesla na probacijske enote. Podrobno opišem tudi potek izvajanja probacijske naloge od prve zglasitve osebe na probacijski enoti do zaključka izvajanja. V magistrskem delu ugotavljam, da sodišča pogosto izrekajo pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom, pri kaznivih dejanjih z elementi nasilja ter da se vedno odločijo tudi za eno izmed navodil, ki jih določa Kazenski zakonik. Prav zaradi izvajanja navodil je medinstitucionalno sodelovanje temeljno, saj navodila izvajajo zunanji izvajalci sankcij. Vloga svetovalca je z zakonom predpisana, in sicer tako, da osebi pomaga, jo nadzoruje ter ji daje praktične napotke in nasvete za uresničevanje navodil, s tem pa prispeva, da obsojenec ne bi ponavljal kaznivih dejanj. V magistrskem delu raziskujem, kako to vlogo doživlja svetovalec in kako uporabnik. Strokovno delo v okviru varstvenega nadzorstva je tesno povezano s koncepti socialno delovnega odnosa, predvsem pa so uporabne metode dela z neprostovoljnimi uporabniki. V razpravi se osredotočam na specifične dela z uporabniki v okviru varstvenega nadzorstva.

Ključne besede: kazenske sankcije, probacija, pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom, pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom, neprostovoljni uporabniki

Title: Analysis of the Implementation of Custodial Supervision

MASTER'S THESIS ABSTRACT

In this thesis, I research the implementation of custodial supervision in the context of conditional sentence and conditional release from prisons. The institute for custodial supervision means assistance, supervision and care provided by a probation counselor. In the theoretical part of the thesis, I define the system of criminal sanctions in Slovenia, focusing mainly on criminal sanctions, which include protective supervision. Until the establishment of the Probation Administration in 2018, social work centers dealt the implementation of custodial supervision. After that, the authority was transferred to the probation units. I also describe in detail the course of the probation task implementation from the first appearance at the probation unit to the end of the implementation. In my research paper, I find that courts often impose a conditional sentence with custodial supervision for criminal offenses with elements of violence, and that they always opt for one of the instructions set out in The Penal Code. Interinstitutional cooperation is fundamental precisely because of the implementation of the instructions, as the instructions are implemented by external sanctions. The role of a counselor is prescribed by law, namely by helping a person, supervising them and giving him/her practical instructions and advice for the implementation of instructions, thus helping the convict not to repeat criminal offenses. In the thesis, I explore how this role is experienced by the counselor and by the user. Professional work in the context of custodial supervision is closely related to the concepts of social work relationship, and the most useful of all, are the methods of working with involuntary users. In the discussion, I focus on the specifics of working with users in the context of custodial supervision.

Keywords: criminal sanctions, probation, conditional sentence with custodial supervision, conditional release with custodial supervision, involuntary users

VSEBINA

1	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1	KAZNOVANJE IN KRIMINALITETA.....	1
1.2	SISTEM KAZENSKIH SANKCIJ.....	2
1.3	VARSTVENO NADZORSTVO PRI KAZENSKIH SANKCIJAH.....	4
1.3.1	Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom.....	4
1.3.1.1	<i>Opredelitev pogojne obsodbe.....</i>	<i>4</i>
1.3.1.2	<i>Varstveno nadzorstvo pri pogojni obsodbi.....</i>	<i>5</i>
1.3.2	Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom.....	6
1.3.2.1	<i>Opredelitev pogojnega odpusta.....</i>	<i>6</i>
1.3.2.2	<i>Varstveno nadzorstvo pri pogojnem odpustu.....</i>	<i>8</i>
1.3.3	Varstveno nadzorstvo pri alternativnih sankcijah.....	8
1.3.4	Navodila v okviru varstvenega nadzorstva.....	9
1.3.5	Pristojnost izvrševanja varstvenega nadzorstva.....	10
1.4	RAZVOJ PROBACIJE V SLOVENIJI.....	10
1.4.1	Ustanovitev Uprave za probacijo.....	12
1.4.2	Opredelitev in pristojnost probacije.....	12
1.4.2.1	<i>Temeljna načela pri izvajanju probacijskih nalog.....</i>	<i>13</i>
1.5	POTEK IZVRŠEVANJA PROBACIJSKE NALOGE Z VARSTVENIM NADZORSTVOM.....	14
1.5.1	Poziv osebi in začetek izvrševanja naloge.....	14
1.5.2	Sodelovanje svetovalca in osebe med izvrševanjem naloge.....	15
1.5.2.1	<i>Osebni načrt.....</i>	<i>15</i>
1.5.2.2	<i>Sodelovanje osebe pri izvrševanju osebnega načrta.....</i>	<i>17</i>
1.5.2.3	<i>Sprememba osebnega načrta.....</i>	<i>18</i>
1.5.2.4	<i>Evalvacija in zaključek probacijske naloge.....</i>	<i>18</i>
1.5.3	Sodelovanje med probacijsko enoto in izvajalci sankcij.....	18
1.5.4	Pomanjkljivosti pri izvrševanju varstvenega nadzorstva.....	19
1.6	STATISTIČNI PRIKAZ IZVAJANJA VARSTVENEGA NADZORSTVA UPRAVE ZA PROBACIJO.....	20
1.7	SOCIALNO DELO PRI VARSTVENEM NADZORSTVU.....	21
1.7.1	Koncept delovnega odnosa.....	22
1.7.1.1	<i>Elementi delovnega odnosa.....</i>	<i>23</i>

1.7.2	Temeljne metode dela	24
1.7.3	Posebne metode dela z neprostopoljnimi uporabniki	25
1.7.3.1	<i>Model: »Perspektiva socialnega konflikta«</i>	26
1.7.3.2	<i>K nalogam usmerjen model prakse</i>	27
1.7.3.3	<i>Model: »skupnih smernic zakonite in etične prakse z neprostopoljnimi uporabniki«</i>	28
2	PROBLEM	31
2.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	31
3	METODOLOGIJA	33
3.1	VRSTA RAZISKAVE	33
3.2	RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV.....	33
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE.....	34
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	34
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	35
4	REZULTATI	36
4.1	KAZNIVA DEJANJA.....	36
4.2	IZREČENA NAVODILA IN SODELOVANJE Z IZVAJALCI SANKCIJ.....	37
4.2.1	Izvajalci sankcij.....	38
4.2.2	Sprememba navodil.....	39
4.3	METODE DELA.....	39
4.3.1	Terensko delo	40
4.3.2	Sodelovanje z družino	40
4.4	DELOVNI ODNOS V OKVIRU VARSTVENEGA NADZORSTVA	41
4.4.1	Posebnosti dela z neprostopoljnimi uporabniki	41
4.5	VLOGA SVETOVALCA	42
4.5.1	Potrebna znanja svetovalca	43
4.6	IZVAJANJE VARSTVENEGA NADZORSTVA V PRISTOJNOSTI CSD IN PROBACIJE.....	44
4.7	PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI VARSTVENEGA NADZORSTVA.....	44
4.8	ZAKLJUČEK PROBACIJSKE NALOGE	45
4.8.1	Predčasno zaključene naloge	46
4.8.2	Predlog za preklic varstvenega nadzorstva	46
5	RAZPRAVA.....	47
6	POVZETEK UGOTOVITEV.....	52

7	PREDLOGI.....	53
8	UPORABLJENA LITERATURA	54

KAZALO GRAFOV

Graf 4.1: Število izrečenih varstvenih nadzorstev po kaznivih dejanjih pri pogojni obsodbi..	36
Graf 4.2: Struktura kaznivih dejanj pri pogojnem odpustu z varstvenim nadzorstvom	37
Graf 4.3: Izrečena navodila v okviru varstvenega nadzorstva.....	38
Graf 4.4: Način zaključka probacijske naloge z varstvenim nadzorstvom	45

KAZALO TABEL

Tabela 1.1:Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posamezni probacijski enoti na dan 1. 4. 2018.....	20
Tabela 1.2: Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posameznih probacijskih enotah, prejetih do dne 31. 12. 2018.....	20
Tabela 1.3: Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posameznih probacijskih enotah, prejetih do dne 31. 12. 2019.....	21
Tabela 1.4: Izvrševanje probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom na dan 31. 12. 2019 (aktivne naloge).....	21

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 KAZNOVANJE IN KRIMINALITETA

V zgodovini so kaznovanje zaznamovali mučenje, sramota in tudi smrt. Namen je bil, da se storilcu in širši družbi prikažeta trpljenje ter obžalovanje za storjena prepovedana dejanja. Skozi leta so se razvijale različne teorije o kaznovanju. Uresničevanje teorij v praksi pa je odvisno od časa, družbenih vrednot, zakonodaje in institucij, ki izvršujejo kazni (Plesničar Mihelj in Petrovec, 2019). V slovenski zakonodaji dolga leta ni bilo opredelitve o namenu kaznovanja, čeprav številne raziskave kažejo, da je ureditev namena kaznovanja eden temeljnih pogojev za spoštovanje načela enakosti pri kaznovanju. Staro opredelitev, še iz časa nekdanje države Jugoslavije, smo ob vzpostavitvi Kazenskega zakonika leta 1994 enostavno črtali. Z novelo Kazenskega zakonika (KZ-1E) pa je v 45.a. členu ponovno opredeljen namen kaznovanja, ki določa, da država s kaznovanjem varuje temeljne vrednote in načela pravnega reda, vzpostavlja zavedanje storilca kaznivega dejanja in drugih o nedopustnosti izvršitve kaznivih dejanj, predvsem pa ob spoštovanju človeškega dostojanstva in osebnosti storilca kaznivega dejanja omogoča, da se storilcu z ustrezno sankcijo omogoči dostojna vključitev v skupno družbeno okolje (Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, 2017).

Čeprav je sedaj ponovno opredeljen namen kaznovanja, pa še vedno velja stari koncept, ki pravi, da je bolje preprečevati kazniva dejanja kot kaznovati. Kriminaliteta se v širšem smislu razlaga kot pretrganje povezanosti med posameznikom in družbenimi vrednotami (Brinc, 2000). V teoretičnem pogledu pa preprečevanje kriminalitete pomeni opredelitev pogojev in oblik dejavnosti, ki bi lahko pripomogle k njenemu zmanjševanju (Šelih, 2015, str. 562).

Na eni strani je namen kazni povračilnost, ki pa nima več takega pomena, kot jo je imela v zgodovini, torej povračila zla z zlom. Danes predstavlja merilo za določitev kazni, ki je sorazmerna s težo kaznivega dejanja in krivdo storilca. Na drugi strani pa je namen kazni preprečevanje novih kaznivih dejanj (prav tam).

Skozi zgodovino sta se razvijala dva vidika preprečitve, in sicer generalna (splošna) in specialna (posebna) preprečitev. Obe se nanašata na namen in vlogo, ki naj bi jo imele kazenske sankcije. Generalna preprečitev naj bi delovala na način, da že strah pred izrečeno kazensko sankcijo vpliva na to, da ljudje kaznivih dejanj ne bodo izvrševali, medtem ko specialna preprečitev deluje na način, da že sam izrek določene kazni, s katero je obsojencu odvzeta ali omejena

določena pravica (svoboda, premoženje, gibanje), vpliva nanj tako, da kaznivega dejanja ne bi ponovil (prav tam).

Zamisel o generalni prevenciji je vplivala tudi na izhodišče, da je treba na kriminaliteto vplivati s preventivnim delovanjem. S tem so mišljeni številni nekazenski, splošno družbeno in ožje usmerjeni ukrepi ali programi, s katerimi je mogoče vplivati na družbene in individualne dejavnike kriminalitete. Zamisel o specialni prevenciji pa je pripeljala do poskusov obravnave obsojencev v smeri, da se doseže njihova resocializacija (Šelih, 2015, str. 563).

1.2 SISTEM KAZENSKIH SANKCIJ

Sistem kazenskih sankcij lahko na kratko opredelimo kot ureditev ukrepov, ki jih sodišča v kazenskem postopku izrekajo storilcem kaznivih dejanj, vsebina teh ukrepov pa je izguba ali omejitev določene pravice (Hafner, Šugman Stubbs, Ambrož, 2015, str. 540). Kot je že v prejšnjem poglavju navedeno, kazen v sodobnem kazenskem pravu ni več pojmovana povračilno, v smislu »izravnave krivde«, temveč ji pripisujemo predvsem generalni in specialnopreventivni namen.

Večina evropskih kontinentalnih kazenskopravnih sistemov, vključno s slovenskim, je danes pluralistična, kar pomeni, da je v uporabi več vrst kazenskih sankcij, s čimer se razlikujejo od monoističnih sistemov. Tradicionalno je, namesto pluralističnega sistema, v uporabi kar splošno pojmovanje »dualistični sistem«, saj temelji na dveh tipičnih vrstah kazenskih sankcij: kazenskih in varnostnih ukrepih (Ambrož, 2008). S kaznijo se izraža socialnoetična obsodba storilčevega dejanja in pomeni neposreden poseg v pravice storilca (Hafner, Šugman Stubbs, Ambrož, 2015, str. 541).

Poleg kazni zapora KZ-1 v 43. členu določa še denarno kazen ter kazni prepovedi vožnje motornega vozila in izgon tujca iz države, ki se smeta izrekati le kot stranska kazen. Slovenski kazenski zakonik poleg že omenjenih kazni pozna še varnostne ukrepe, ki jih lahko sodišče izreče le pod določenimi pogoji. Medtem ko se lahko kazni izrekajo le krivim storilcem (tistim, ki jim je mogoče dejanje osebno očitati), se lahko varnostni ukrepi izrekajo tudi storilcem na podlagi utemeljenosti o njihovi nevarnosti, ne pa na krivdi (npr. neprištevnost storilci). Namen varnostnih ukrepov je predvsem preventivni, torej da se v družbi zagotavlja varnost. Tipičen primer takega ukrepa je obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu.

Kot tretje so opredeljene še opozorilne (admonitivne) sankcije, ki jim bomo v magistrskem delu posvetili več pozornosti. Opozorilne sankcije so se razvile predvsem zaradi spoznanja, da z izrekanjem kratkotrajnih zapornih kazni ne dosežemo želenega učinka oziroma v nekaterih primerih delujejo celo kontraproduktivno in lahko bolj kot k »resocializaciji« prispevajo k »desocializaciji« obsojenca. V slovenskem materialnem kazenskem pravu opozorilne sankcije presegajo domet nadomestnih sankcij, saj so v določbi 3. člena KZ-1 umeščene med samostojne kazenske sankcije. Opozorilna sankcija je lahko že opomin (npr. sodni opomin) ali pa opozorilo z vgrajeno varovalko, ki omogoča sodišču, da storilcu, ki ne upraviči zaupanja, opozorilno sankcijo prekliče in izreče kazen (npr. pogojna obsodba in pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom). V praksi se v slovenskem pravnem prostoru opozorilne sankcije izrekajo pogosteje kot kazni, prevladuje predvsem pogojna obsodba, ki je izrečena v približno treh četrtinah izrečenih obsodilnih sodb (Hafner, Šugman Stubbs, Ambrož, 2015, str. 542).

Sistem kaznovanja v Sloveniji omogoča tudi alternativne oblike kaznovanja. Namenoma so izpostavljene posebej, saj v sistem kazenskih sankcij vstopajo posredno. V poštev pridejo šele kot nadomestna oblika izvršitve kazni zapora ali denarne kazni. Med alternativne kazenske sankcije uvrščamo delo v splošno korist, hišni zapor in zapor ob koncu tedna. Če sodišče določi kazen zapora do devetih mesecev, in če, glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter glede na osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca odloči, da ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu, lahko odloči, da se kazen izvrši v hišnem zaporu (86. člen Kazenskega zakonika, 2017). Za kazen zapora do dveh let, razen za kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost, pa lahko sodišče odloči, da obsojenec namesto kazni zapora opravi določeno število ur dela v splošno korist v določenem obdobju (največ dveh let od izvršljivosti sodbe), pri tem pa upošteva vedenje obsojenca v času odločanja, nevarnost ponovitve dejanja, možnost in sposobnost za opravljanje primerne dela ter osebne in družinske razmere. Obseg dela je določen tako, da se en dan kazni zapora nadomesti z dvema urama dela (86. člen Kazenskega zakonika, 2017).

Z vidika izvrševanja instituta varstvenega nadzorstva je pomembna novost, ki jo prinašata novela Kazenskega zakonika (KZ-1E) in Zakon o probaciji (Zpro), da lahko sodišče vselej, ko odloči, da se kazen izvrši z delom v splošno korist, določi tudi varstveno nadzorstvo in eno ali več navodil.

1.3 VARSTVENO NADZORSTVO PRI KAZENSKIH SANKCIJAH

Pri sankcijah, kjer je izrečeno tudi varstveno nadzorstvo, ima obsojenec večji nadzor tudi izven kazenskopravnega sistema, kar naj bi pripomoglo k odvrčanju od nadaljnjih kaznivih dejanj. Uvedbo tega je Organizacija združenih narodov državam članicam priporočila že pred štiridesetimi leti; z alternativnimi sankcijami naj bi nadomesti predvsem kratkotrajne zaporne kazni. Prav tako je Svet Evrope v različnih dokumentih proučil in definiral oblike takšnih sankcij v različnih pravnih sistemih držav članic in priporočil širjenje njihove uporabe (Bavcon, Šelih, Korošec, Ambrož in Filipovič, 2009).

1.3.1 Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom

Številni evropski kazenskopravni sistemi, poleg pogojne obsodbe v klasični obliki, poznajo tudi različice te vrste sankcije. Njihov razvoj je povezan z nekaterimi značilnostmi francosko-belgijske pogojne obsodbe z elementi anglosaškega sistema obsodbe na preizkušnjo (probation), za katerega je značilno, da sodišče storilcu, ki ga je spoznalo za krivega, izrek kazni odloži in ga za določen čas postavi pod varstveno nadzorstvo. Takšne kombinacije predstavljajo eno najstarejših oblik nadomestil za kazni odvzema prostosti (Bavcon idr., 2009).

1.3.1.1 Opredelitev pogojne obsodbe

Pogojna obsodba kot opozorilna sankcija je po statističnih podatkih najpogosteje izrečena kazenska sankcija pri nas. Razlog za njeno uveljavitev so bile ugotovitve raziskav o negativnih vplivih kratkotrajnih kazni zapora, neučinkovitosti zaporskega sistema ter prenapolnjenosti zaporov. Ko govorimo o negativnih vplivih kratkotrajnih kazni, imamo v mislih predvsem razdor družine, izgubo zaposlitve in predpostavko, da obsojenec v zaporu pridobi nove kriminalne navade (Alaber, 2013). Ker ima tovrstna sankcija naravo opozorila, ne omejuje pravic in svoboščin obsojenca, mu pa omogoča lažjo in učinkovitejšo resocializacijo. Je družbeno in pedagoško opravičljiva ter spodbuja obsojenca, da se z lastno prizadevnostjo uspe obdržati v okviru moralno pravnih družbenih zahtev (Merc, 1993). Ob uveljavitvi je pogojna obsodba veljala za eno najsodobnejših vrst kazenskih sankcij, saj naj bi na storilce prevzgojno učinkovala že z izrekom, sicer pa nimamo raziskav, ki bi proučevale njen učinek na povratništvo in stopnjo kriminalitete, zato je njena učinkovitost v resnici vprašljiva (Alaber, 2013).

Po drugem odstavku 57. člena KZ-1 sodišče izreče pogojno obsodbo, s katero se določi kazen, ki pa ni izrečena, če obsojenec spoštuje določene obveznosti; v določenem obdobju ne stori novega kaznivega dejanja oziroma spoštuje navodila in obveznosti v okviru varstvenega nadzorstva, če mu je tudi to izrečeno v okviru pogojne obsodbe. Pogoj za izrek pogojne obsodbe je izrečena kazen zavora do dveh let ali denarna kazen, ne sme pa se izreči za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zavora najmanj treh let. Sodišče pri ugotavljanju, ali je mogoče pričakovati, da bo izrečena opozorilna sankcija dosegla svoj namen, upošteva določene kriterije: osebnost storilca, njegovo prejšnje življenje, njegovo obnašanje po storjenem kaznivem dejanju, stopnjo krivde in druge okoliščine, v katerih je dejanje storil (58. člen Kazenskega zakonika, 2017).

Preklic pogojne obsodbe ima najprej preventivni namen, v smislu grožnje, ki prispeva k temu, da je verjetnost njenega preklica manjša. Če so podani razlogi za preklic pogojne obsodbe, se spremeni v kazen (zaporno ali denarno) (Merc, 1993). Razlogi za preklic, kot jih določa Kazenski zakonik, so: storitev novega kaznivega dejanja, prej storjeno kaznivo dejanje, neizpolnitev naloženih obveznosti (59.–61. člen Kazenskega zakonika, 2017) ali neizpolnitev navodil v okviru varstvenega nadzorstva (67. člen Kazenskega zakonika, 2017). Če sodišče prekliče pogojno obsodbo, mora obsojenec kazen, ki je bila prej le določena, prestati v celoti, ne glede na to, kolikšen del preizkusne dobe je že minil.

1.3.1.2 Varstveno nadzorstvo pri pogojni obsodbi

Pri pogojni obsodbi z varstvenim nadzorstvom je osebi z odločbo, poleg dolžine preizkusne dobe, določena tudi dolžina varstvenega nadzorstva. Takšna oblika sankcije je namenjena obsojencem, za katere je pogojna obsodba primerna, vendar je za doseganje namena kaznovanja potrebno še dodatno aktivno delo. Obsojenci so deležni svetovanja, nadzorstva in pomoči pri urejanju različnih življenjskih okoliščin (63.–67. člen Kazenskega zakonika, 2017).

Koncept pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom izhaja iz jugoslovanske zakonodaje (Kazenski zakonik SFRJ iz leta 1976). Uvedba tega koncepta je bila posledica idej o pomoči in nadzorstvu nad obsojencem, ki so se takrat vedno bolj uveljavljale v Evropi. Sledile so izkustvenemu spoznanju, da represija in zastraševanje ne dosejata vselej želenega učinka in tako je bila v ospredje postavljena specialna prevencija. Bistveno je, da se lahko pogojna obsodba, ki vključuje varstveno nadzorstvo, izreče večjemu krogu storilcev, saj se lahko upravičeno pričakuje, da jim bo varstveno nadzorstvo toliko v pomoč pri resocializaciji, da

izvršitev kazni zapora ne bo potrebna. Izreka se torej tistim obsojencem, za katere sodišče meni, da pogojna obsodba kot taka ne bi zadoščala ter da bo lažje uresničljiva, če bo delovni odnos s svetovalcem, ki izvaja varstveno nadzorstvo, prispeval k razreševanju težav, ki bi lahko obsojenca privedle do ponovnega izvrševanja kaznivih dejanj in s tem preklica pogojne obsodbe.

1.3.2 Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom

Pogojni odpust omogoča predčasni odpust obsojenca, ki kazni zapora še ni prestal v celoti. Ta odpust je »pogojen«, saj ima podobno kot pri pogojni obsodbi vgrajeno varovalko, da ga je mogoče preklicati v primeru novega kaznivega dejanja ali kršitve katere od naloženih obveznosti. Pri pogojnem odpustu se srečujemo z več različnimi pogledi na namen tega instituta, prevladujoče mnenje pa je, da prispeva k hitrejši in uspešnejši reintegraciji obsojenca (Hafner, Šugman Stubbs, Ambrož, 2015, str. 549).

V evropskem prostoru se je institut pogojnega odpusta uveljavil predvsem z namenom individualizacije kazni zapora. Želeli so doseči večji prevzgojni učinek in boljšo resocializacijo. Teoretično je institut pogojnega odpusta pomenil neke vrste nagrado, ki so si jo lahko obsojenci prislužili z lepim vedenjem in spoštovanjem zaporskih pravil. Ta namen je še danes aktualen, omogoča pa tudi lažji prehod iz zaprte institucije na prostost in predstavlja neke vrste vmesno obdobje. Na drugi strani pa ima v sodobnem času pogojni odpust tudi novo pragmatično vlogo, saj služi tudi kot sredstvo za zmanjševanje prenatrpanosti zaporov, kar je sicer v nasprotju s temeljnim namenom (Plesničar, 2012).

1.3.2.1 *Opredelitev pogojnega odpusta*

Pogojni odpust v slovenskem pravnem prostoru urejajo Kazenski zakonik (KZ-1, 2017), Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1, 2018) in Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (2016). Formalni pogoj, ki mora biti izpolnjen, da se lahko odloča o pogojnem odpustu iz zapora, je odvisen od višine zaporne kazni. Višja kot je kazen, večji del zaporne kazni mora obsojenec prestati v zaporu. V 88. členu KZ-1 je določeno, da se s prestajanja kazni zapora lahko odpusti obsojenca, ki je prestal polovico kazni zapora, pod pogojem, da do poteka časa, za katerega je izrečena kazen, ne stori novega kaznivega dejanja. Vsaj tri četrtine kazni mora prestati obsojenec, ki mu je izrečena kazen nad petnajst let zapora. Obsojenec, ki mu je izrečena dosmrtna kazen zapora, pa je lahko pogojno odpuščen, ko prestane petindvajset let zapora.

Poleg formalnega pogoja je treba pri pogojnem odpustu presojati tudi materialne pogoje, ki imajo za razliko od prvih rehabilitativen namen. Za presojo so pomembne različne okoliščine, kot na primer: povratništvo, odprti kazenski postopki, odnos do storjenega kaznivega dejanja in do oškodovanca, vedenje med prestajanjem kazni zapora, uspešnost pri zdravljenju odvisnosti in pogoji, ki jih ima oseba za ponovno vključitev v družbo po prestani kazni (Plesničar, 2012, str. 139).

O pogojnem odpustu odloča komisija za pogojni odpust na prošnjo obsojenca ali z njegovo privolitvijo na prošnjo njegovih ožjih družinskih članov, rejnika ali skrbnika, ali na predlog direktorja zavoda (105. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, 2018). K prošnji za pogojni odpust obsojenca tudi zavod poda poročilo, ki vsebuje obsojenčeve osebne podatke, podatke o kaznivem dejanju, o kazni, o odnosu, ki ga ima obsojenec do kaznivega dejanja, do oškodovanca ter podatke o povrnitvi škode oziroma protipravno pridobljene premoženjske koristi, podatke o obsojenčevem vedenju, o vedenjskih in osebnostnih spremembah med prestajanjem kazni, podatke o zdravstvenem stanju, o družinskih in socialnih razmerah, o zagotovljenih pogojih za življenje na prostosti, podatke o morebitnih odprtih kazenskih postopkih ter podatke iz kazenske evidence. V poročilu se mora zavod za prestajanje kazni zapora opredeliti tudi glede razlogov, na podlagi katerih je mogoče utemeljeno pričakovati, da obsojenec kaznivih dejanj ne bo ponavljal. V nasprotnem primeru zavod poda negativno oceno k obsojenčevi prošnji (110. člen Pravilnika o izvrševanju kazni zapora, 2016). Komisija pri svojem odločanju ni vezana na oceno zavoda, a je mogoče pričakovati, da pri odločanju to poročilo in predlog zavoda upošteva.

Medtem ko je odločitev o pogojnem odpustu prepuščena upravnemu organu – Komisiji za pogojni odpust, o preklicu vselej odloči sodni organ. Do preklica lahko pride, če obsojeni stori eno ali več kaznivih dejanj, kar pomeni, da ni upravičil zaupanja; če ga sodišče obsodi za kaznivo dejanje, ki ga je obsojenec storil, preden je bil pogojno odpuščen ali pa če odpuščeni ne opravlja nalog, ki so mu bile določene v sklopu varstvenega nadzorstva.

Sodišče ima pri preklicu dve možnosti. Če se obsojencu v novem postopku izreče kazen nad enim letom, se pogojni odpust prekliče. Če pa je izrečena kazen nižja, pogojni odpust prekliče po presoji, pri čemer upošteva sorodnost storjenih kaznivih dejanj, njihov pomen in nagibe, iz katerih so bila storjena ter druge okoliščine, ki kažejo, da je preklic pogojnega odpusta utemeljen (89. člen Kazenskega zakonika, 2017).

1.3.2.2 Varstveno nadzorstvo pri pogojnem odpustu

Pri odločanju o pogojnem odpustu se lahko organ odloči, da obsojenca postavi pod varstveno nadzorstvo, ki ga izvaja svetovalec pristojne probacijske enote. Naloge, ki jih opravlja svetovalec, so enake kot pri pogojni obsodbi z varstvenim nadzorstvom. Prav tako se lahko obsojencu, ki je pogojno odpuščen, naložijo naloge oziroma navodila, ki jih določa Kazenski zakonik (88. člen Kazenskega zakonika, 2017).

O tem, ali obsojenec v času pogojnega odpusta potrebuje pomoč, vodenje in nadzor svetovalca, oceni strokovna služba v času prestajanja kazni zapora. Zagotovo je čas po odpustu eno najbolj stresnih in negotovih obdobj. Če je oseba pogojno odpuščena z varstvenim nadzorstvom, pomeni, da ima pri vključevanju v družbo po prestani kazni zagotovljeno pomoč in vodenje. Če zavod za prestajanje kazni zapora oceni, da bi bilo za obsojenca smiselno, da bi bil v času pogojnega odpusta pod varstvenim nadzorstvom, povabi pristojno probacijsko enoto k sodelovanju v strokovnem timu z namenom načrtovanja aktivnosti v času pogojnega odpusta. Strokovni tim poteka ob prisotnosti obsojenca, zato ima probacijski uslužbenec že možnost navezati prvi stik z osebo. S tem se začne izvrševati probacijska naloga *Načrtovanje pogojnega odpusta*, ki se kasneje nadaljuje s probacijsko nalogo *Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom*, če tako odloči komisija (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2020).

Vsebina strokovnega tima je vezana na seznanitev z razmerami obsojenca (izobrazba, družinske razmere, zdravstveno stanje, težave z odvisnostjo ipd.), z dosedanja obravnavo obsojenca v zavodu in z razlogi za predlog varstvenega nadzorstva. Namen strokovnega tima je ugotoviti, na katerih področjih obsojenec potrebuje pomoč, vodenje in nadzor, da bi se lažje vključil v družbo. Probacijski uslužbenec predstavi svojo vlogo in možne oblike pomoči v okolju, v okviru izvajanja navodil (prav tam).

1.3.3 Varstveno nadzorstvo pri alternativnih sankcijah

Z uvedbo probacije v Sloveniji je prišlo tudi do novosti pri izrekanju varstvenega nadzorstva pri alternativnih oblikah izvrševanja kazni. Po novem lahko sodišče vselej, ko odloči, da se kazen izvrši s hišnim zaporom ali z delom v splošno korist, določi tudi varstveno nadzorstvo, lahko pa tudi eno ali več navodil. Z določitvijo varstvenega nadzorstva se tudi v primeru alternativnega izvrševanja kazni v odločbo doda varovalka, ki osebi nalaga dodatne obveznosti oziroma prepovedi, poleg tega pa deluje preventivno, saj lahko pride do preklica izvrševanja

takega načina kazni tudi v primeru, če oseba ne izvršuje navodil v okviru varstvenega nadzorstva ali se izmika stikom s svetovalcem ali kako drugače krši obveznosti probacijske naloge (86. člena Kazenskega zakonika, 2017).

1.3.4 Navodila v okviru varstvenega nadzorstva

Ob izreku ukrepa varstvenega nadzorstva lahko sodišče odredi tudi eno ali več navodil, po katerih se mora obsojenec ravnati. Varstveno nadzorstvo z določenim navodilom omogoča večjo individualizacijo sankcije. Z navodili se obsojencu določijo naloge v obliki prepovedi ali dodatnih obveznosti. Pri izbiri navodil sodišče upošteva naslednje kriterije: (1) storilčeva starost, (2) njegove psihične lastnosti, (3) nagibi, iz katerih je storil kaznivo dejanje, (4) osebne razmere, (5) njegovo prejšnje življenje, (6) okoliščine, v katerih je storil kaznivo dejanje in (7) njegovo vedenje po storjenem kaznivem dejanju. Pri tem mora posebej paziti, da z izbiro navodil ne posega v človeško dostojanstvo ali da z navodilom obsojencu ne bi povzročili posebnih težav (65. člen Kazenskega zakonika, 2017).

Prav tako so v 65. členu KZ-1 naštetá navodila, ki jih sodišče lahko izreče:

1. zdravljenje v ustreznem zdravstvenem zavodu, s soglasjem tudi zdravljenje odvisnosti od alkohola ali drog;
2. obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice;
3. usposabljanje za poklic ali sprejetje zaposlitve, ki ustreza obsojenčevemu zdravju, sposobnostim in nagnjenju;
4. poraba dohodkov v skladu s preživninskimi dolžnostmi;
5. prepoved druženja z določenimi osebami;
6. prepoved navezovanja neposrednih ali posrednih stikov z eno ali več določenimi osebami, vključno z uporabo elektronskih komunikacijskih sredstev;
7. prepoved približevanja žrtvi ali kakšni drugi osebi;
8. prepoved dostopa na posamezne kraje.

Če pogledamo navodila, lahko ugotovimo, da so pod točkami 6, 7 in 8 našete prepovedi, s katerimi ni izraženo le prizadevanje za čim boljšo resocializacijo, ampak izogibanje situacijam, ki bi lahko privedle do novih kaznivih dejanj. Navodila lahko sodišče v času preizkusne dobe spremeni ali odpravi po uradni dolžnosti ali na predlog svetovalca (Bacon idr., 2009, str. 404).

1.3.5 Pristojnost izvrševanja varstvenega nadzorstva

V 66. členu KZ-1 določa, da varstveno nadzorstvo izvršuje svetovalec, ki ga določi organ, pristojen za probacijo. Pred ustanovitvijo probacijske službe je bilo izvrševanje varstvenega nadzorstva v rokah centrov za socialno delo, ki so to nalogo izvajali v okviru javnega pooblastila. Podrobneje je izvajanje te naloge urejal Pravilnik o izvrševanju varstvenega nadzorstva (2009), veljavnost pa mu je potekla dne 1. 4. 2018, ko sta začela veljati Zakon o probaciji (Zpro, 2017) in Pravilnik o izvrševanju probacijskih nalog (2018).

Delo svetovalca je v prvi vrsti opredeljeno kot pomoč. Vključuje pa tudi nadzor nad izpolnjevanjem navodil, če jih je sodišče izreklo. Kazenski zakonik svetovalcu nalaga tri glavne naloge:

- svetovalec prispeva k temu, da obsojenec ne bi ponavljal kaznivih dejanj, tako da mu pomaga ter ga nadzoruje in mu daje praktične napotke in nasvete za uresničevanje navodil;
- svoje naloge opravlja obzirno ter vzdržuje stike z obsojencem tako, da ta ne bo izpostavljen neprijetnostim;
- o poteku varstvenega nadzorstva občasno poroča sodišču, pri tem pa lahko predlaga tudi spremembe navodil (Bavcon idr., 2009).

1.4 RAZVOJ PROBACIJE V SLOVENIJI

Slovenija je bila do leta 2018 edina država v Evropski uniji in ena redkih držav članic Sveta Evrope, ki ni imela organizirane probacijske službe. Probacija v evropskem prostoru pomeni organizacijo, ki pravosodnim organom strokovno pomaga pri odločanju v postopkih zoper storilce kaznivih dejanj. Probacijske dejavnosti se izvajajo v predkazenskem in kazenskem postopku, med izvrševanjem kazenskih sankcij in po odpustu iz zaporov. Številnim mednarodnim dokumentom, ki so jih sprejeli Organizacija združenih narodov, Svet Evrope in Evropska unija, so skupna priporočila, da naj države razvijajo nove ukrepe obravnave storilcev kaznivih dejanj, ki ne vključujejo odvzema prostosti, in naj se čim bolj upošteva individualizacija kazenske sankcije. Ob tem je nujno upoštevati tudi dejstvo, da se zaščitita tako družba kot žrtev kaznivega dejanja, v vseh fazah kazenskega postopka. Stremeti je treba k cilju, da storilec prevzame odgovornost za storjeno kaznivo dejanje in se ga odvrne od ponavljanja kaznivih dejanj.

Naloge, ki jih opravljajo probacijske službe in izkušnje, ki jih imajo, so po svetu različne. Najprej so sledile ideji o pomoči, podpori in skrbi za obsojence, vendar se je ponekod to spremenilo v izključno nadzorstveno funkcijo, na kar so vplivali zelo različni dejavniki, npr. visoka pričakovanja glede dela probacijske službe, ekonomska kriza itd. Ali je probacijska služba usmerjena v rehabilitacijo in podporo ali pa ima bolj nadzorstveno-varstveno funkcijo, je odvisno tudi od profila strokovnjakov, ki v okviru službe delujejo. Za rehabilitacijsko in podporno funkcijo so primerni socialni delavci, psihologi, pedagogi, v drugem primeru pa ostali profili, kot na primer strokovnjaki s področja varnostnih ved, varstvoslovci (Janičijević, 2015).

Kakšno vlogo ima probacijska služba v posamezni državi, je odvisno tudi od strukture kazenskega postopka ter od narave in raznolikosti sistema sankcij v posamezni državi. Strokovno delo lahko obsega dejavnosti od priprave ocene dejavnikov tveganja in potreb (angl. *risk-need assessment*) v predkazenskem postopku, izvrševanja nadomestnih oblik kazni zapora in ukrepov, socialnega dela v zaporu, priprave na odpust, izvrševanja supervizije oziroma varstvenega nadzorstva nad pogojno odpuščenimi iz zapora do skrbi po odpustu (angl. *after care*) ter različnih oblik pomoči žrtvam kaznivih dejanj (Strategija Pravosodje 2020, b. d., str. 30).

Razvoj probacijske službe v Sloveniji je bil opredeljen že leta 2014 v strategiji Pravosodje 2020. Zapisano je bilo, da bo vzpostavitev probacijske službe pomenila skrb za izvrševanje kazenskih sankcij, ki se izvršujejo v skupnosti. Vzpostavitev službe se je opirala predvsem na podatke, ki so kazali, da je kar 80 odstotkov novo sprejetih obsojencev v zavodih za prestajanje kazni zapora obsojenih na kazen do dveh let ter da jih je približno tretjina kazen zapora nastopila iz prostosti. Izrekanje alternativnih kazni oziroma kazni, ki bi nadomestile zaporno kazen, pride v poštev pri obsojencih, kjer ni posebnih varnostnih zadržkov, obenem pa to pomeni prostorsko razbremenitev prenatrpanih zaporov in finančno razbremenitev države (Strategija Pravosodje 2020, b. d.).

Glede na to, da do leta 2018 ni bilo osrednjega organa, ki bi opravljal probacijsko dejavnost in jo razvijal, v Sloveniji ne razpolagamo z verodostojnimi in predvsem enotno vodenimi statističnimi podatki, ki bi omogočali spremljanje izvajanja tovrstnih sankcij v skladu z navodili Sveta Evrope, ki na evropski ravni skrbi za obdelovanje podatkov s tega področja.

Večina nalog, za katere je sedaj pristojna Uprava za probacijo, se je izvajala že pred njeno ustanovitvijo, vendar je bila pristojnost zanje razpršena med različne službe. Največ nalog so

izvajali centri za socialno delo, nekaj pa tudi tožilstva, sodišča, policija in zapori. Meško v intervjuju opozarja, da je bila kakovost nadzora nad obsojencem, ki je kazen zapora odslužil na prostosti, različna, saj ni bilo predpisanih standardov za nadzorovanje in spremljanje obsojencev. Na državni ravni ni bilo nikogar, ki bi koordiniral in razvijal prakse dela z obsojenci na prostosti, poleg tega pa je primanjkovalo usposabljanj za strokovnjake s tega področja (Janičijević, 2015).

1.4.1 Ustanovitev Uprave za probacijo

Vlada Republike Slovenije se je v letu 2015 seznanila s potrebami po vzpostavitvi probacijske službe, kot dela sistema izvrševanja kazenskih sankcij. V okviru tega je bila ustanovljena medresorska skupina z nalogo priprave Akcijskega načrta ustanovitve probacijske službe s predlogom potrebnih institucionalnih in normativnih sprememb. Glavna pričakovana posledica ustanovitve probacije je bilo zmanjševanje zasedenosti zaporov (Strategija Pravosodje 2020, b. d., str. 28). V oktobru 2016 je bila znotraj Ministrstva za pravosodje ustanovljena Služba za probacijo, ki je začela z vsemi potrebnimi aktivnostmi za začetek delovanja Uprave za probacijo. Glavna naloga je bila priprava predloga Zakona o probaciji (Zpro), ki ga je državni zbor sprejel dne 24. 5. 2017, veljati je začel 17. 6. 2017, uporabljati pa se je začel dne 1. 4. 2018, ko je dejansko zaživela probacijska služba v Sloveniji. Upravo za probacijo, ki je organ v sestavi Ministrstva za pravosodje, sestavljajo centralna enota in pet probacijskih enot (v nadaljevanju PE), in sicer PE Ljubljana, PE Maribor, PE Celje, PE Koper in PE Novo mesto (Uredba o številu probacijskih enot, območju njihovega delovanja ter sedežu centralne enote in probacijskih enot, 2017). Uprava za probacijo je pred začetkom delovanja probacijskih enot (v mesecu decembru 2017) od centrov za socialno delo prejela podatke o številu zadev, ki so se dne 1. 4. 2018 prenesle na probacijo. Z namenom, da je delo na vseh probacijskih enotah poenoteno, so bile narejene smernice, ki podrobneje opisujejo posamezne postopke izvrševanja probacijskih nalog.

1.4.2 Opredelitev in pristojnost probacije

Probacija se izvršuje v skupnosti in vključuje omejitve svobode z naložitvijo pogojev in obveznosti, ki jih izreče pristojen organ (sodišče, tožilstvo, komisija za pogojni odpust) z namenom zmanjšanja ponovitvene nevarnosti in uspešnega vključevanja v družbo (Zakon o probaciji, 2017). Naloga probacije je opredeljena kot strokovna obravnava ljudi, ki so vključeni v probacijo po kazenskem zakoniku, tako da jim nudi pomoč pri prepoznavanju vzrokov, ki so

vplivali na storitev kaznivega dejanja. Pomoč nudi pri odpravljanju teh vzrokov, pri razreševanju osebnih stisk in težav, pri urejanju življenjskih okoliščin ter pri vzpostavitvi sprejemljivih oblik vedenja (2. člen Zakona o probaciji, 2017).

Iz pristojnosti CSD so se s začetkom delovanja probacijskih enot prenesle naslednje naloge: organizacija, vodenje in nadzorovanje dela v splošno korist v postopkih poravnavanja, v postopku odloženega pregona, kot nadomestitve kazni zapora ali denarne kazni ali kot nadomestitev plačila globe in stroškov postopka za storilce prekrškov; odprava ali poravnava škode v postopku odloženega pregona; izvrševanje pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom in pogojnega odpusta z varstvenim nadzorstvom (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2020).

Poleg izvrševanja navedenih nalog so probacijske enote pristojne tudi za izvrševanje naslednjih nalog:

- priprava poročila državnemu tožilcu: za odločitev o odstopu ovadbe ali obtožnega predloga v postopku poravnavanja ali pripravo sporazuma, poročilo o storilcu za odločitev o uvedbi pregona ali za pripravo navodil ter določitev nalog v primeru odložitve kazenskega pregona;
- priprava poročila za sodišče: za odločitev o izbiri kazenske sankcije in varstvenega nadzorstva;
- sodelovanje z zavodi za prestajanje kazni zapora pri načrtovanju pogojnega odpusta z varstvenim nadzorstvom;
- izvajanje in nadzor nad izvrševanjem kazni hišnega zapora.

1.4.2.1 Temeljna načela pri izvajanju probacijskih nalog

Z zakonom so določena tudi temeljna načela, ki se upoštevajo pri izvajanju probacijskih nalog (5. člen Zakona o probaciji, 2017):

- načelo zakonitosti (osebi se lahko naložijo le tiste obveznosti ali omejitve, ki so izrečene s pravnim aktom, ki je podlaga za njihovo izvajanje),
- načelo prostovoljnega soglasja in sodelovanja osebe pri sankcijah,
- načelo spoštovanja človekovih pravic osebe,

- načelo nediskriminacije glede na spol, raso, barvo kože, jezik, invalidnost, spolno usmerjenost, politično ali drugo prepričanje, narodnost ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, premoženje, rojstvo ali kakšno drugo okoliščino,
- načelo sodelovanja z drugimi javnimi in zasebnimi organizacijami ali skupnostmi,
- načelo dostopnosti, nepristranskosti in učinkovitosti pritožbenih organov,
- načelo rednega spremljanja in nadzorstva nad delom uprave.

1.5 POTEK IZVRŠEVANJA PROBACIJSKE NALOGE Z VARSTVENIM NADZORSTVOM

Namen in naloge pri varstvenem nadzorstvu ostajajo enaki, ne glede na to, v okviru katere sankcije je bilo izrečeno; pogojna obsodba, pogojni odpust ali alternativne kazenske sankcije.

1.5.1 Poziv osebi in začetek izvrševanja naloge

Naloga se začne izvrševati po prejemu pravnega akta, s katerim je bilo izvrševanje naloge določeno. Pristojni organ pravni akt posreduje probacijski enoti takoj po odločitvi, najpozneje pa v roku osmih dni od pravnomočnosti odločbe. Vodja probacijske enote določi svetovalca, ki osebo najpozneje v osmih dneh od prejema pravnega akta pozove, da se zglasi na probacijski enoti. S pozivom je oseba opozorjena na svoje obveznosti in seznanjena s posledicami, če se na poziv ne odzove ali če ne bo sodelovala pri izvajanju probacijske naloge (12. člen Zakona o probaciji, 2017).

Če se oseba ne odzove pozivu, svetovalac o tem poroča pristojnemu organu (sodišču ali komisiji za pogojni odpust) in počaka na njegova nadaljnja navodila. Pri pogojnem odpustu se začne naloga izvrševati po prejemu odločbe Komisije za pogojni odpust, pred tem pa se z osebo že na strokovnem timu, v okviru predhodne naloge Načrtovanje pogojnega odpusta, dogovori, kam se pošlje poziv za zglasitev, da ga bo oseba po prestani kazni prejela.

Če se oseba na poziv odzove, je naloga svetovalca, da na prvem razgovoru postavi okvirje za nadaljnje delo. Postopek se začne z identifikacijo osebe, predstavita se pristojnost probacijske službe in potek obravnave oziroma izvrševanja naloge. Svetovalec predstavi svojo vlogo z vsemi nalogami in obveznostmi ter pravice in obveznosti osebe, ki jih ima v okviru naloge. V prvem razgovoru se poudarita pomen prostovoljnega soglasja k izvrševanju take oblike sankcije in pomembnost aktivnega sodelovanja. Pomembno je, da se že na začetku razjasni način

sodelovanja, pravila in obveznosti. Na prvem razgovoru se pridobijo vsi osnovni podatki o osebi, ki so pomembni za nadaljnje delo (naslov dejanskega bivališča, kontaktna telefonska številka, možnosti prevoza, podatki o zaposlitvenem statusu). Prvi stik in razgovor je temelj za vzpostavitev dobrega delovnega odnosa. Oseba na prvem razgovoru podpiše dokument »Izjava osebe, vključene v probacijo«, ki opredeljuje vse pravice in obveznosti v okviru naloge.

1.5.2 Sodelovanje svetovalca in osebe med izvrševanjem naloge

Za potrebe izdelave osebnega načrta in nadaljnjega sodelovanja se v strokovni obravnavi izdelata ocena dejavnikov tveganja in potreb osebe za uspešnejšo vključitev v družbo. Izdelata se s pomočjo predpisanega modela ocenjevanja dejavnikov tveganja, ki ga predpiše minister. V tem obdobju probacijske enote še ne uporabljajo posebnega modela za ocenjevanje, saj še ni predpisan (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2019). Kljub temu svetovalec in oseba sprejmeta osebni načrt, ki pomeni individualizacijo načina izvrševanja sankcije, ki jo je določil pristojni organ.

Med sodelovanjem se svetovalec in oseba, vključena v probacijo, posebej posvetita posameznim področjem oziroma dejavnikom, ki pripomorejo k razumevanju življenjskega sveta in okoliščin osebe. Skozi individualno delo se osredotočita na naslednje dejavnike: pretekla kaznovanost, odprti kazenski postopki, dejansko bivališče, izobrazba/poklic, zaposlitev, materialno stanje, družinske razmere in odnosi med družinskimi člani, zdravstveno stanje/odvisnosti, osebnostni in psihološki vidik, vedenje in stališča osebe, način preživljanja prostega časa, odnos do kaznivega dejanja ter motiviranost za sodelovanje in spremembe (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2018).

1.5.2.1 Osebni načrt

Dejavniki tveganja, ki jih svetovalec skupaj z osebo razišče in definira, se upoštevajo pri pripravi osebnega načrta, ki je temeljni dokument oziroma podlaga za individualizirano izvrševanje probacijske naloge. Poleg dejavnikov tveganja se v osebem načrtu upoštevajo tudi podatki iz razgovorov z osebo, individualne potrebe in okoliščine osebe ter ostali podatki, ki jih svetovalec pridobiva iz uradnih evidenc. Osebni načrt mora biti sprejet v roku 30 dni od dneva, ko se oseba prvič zglasi na probacijski enoti. V tem času pa je oseba večkrat vabljena na probacijsko enoto in aktivno sodeluje s svetovalcem. Osebni načrt pripravi svetovalec skupaj z osebo, v njem pa so poleg dejavnikov tveganja opredeljeni tudi cilji varstvenega nadzorstva.

Pri pogojnem odpustu s prestajanja kazni zapora z varstvenim nadzorstvom probacijska enota sodeluje z zavodom in pri pripravi osebnega načrta izhaja iz predhodnega osebnega načrta, ki je bil izdelan med prestajanjem kazni. Osebni načrt podpišeta svetovalec in oseba, potrdi pa ga vodja probacijske enote. Bistvo osebnega načrta je, da se natančno opredelita vsebina in izvrševanje naloge, ki jo določi sodišče. Svetovalec osebo opozori na morebitne posledice, če osebnega načrta ne želi podpisati oziroma ne sodeluje pri njegovem izvajanju (4. člen Pravilnika o izvrševanju probacijskih nalog, 2018).

Če organ, ki zahteva izvrševanje probacijske naloge, v okviru varstvenega nadzorstva določi tudi eno ali več navodil, se v osebne načrtu določi tudi način izvajanja navodila – v okviru programov v organizaciji probacije ali pri zunanjem izvajalcu. Probacijska enota lahko napoti osebo k zunanjemu izvajalcu sankcije (npr. programi nevladnih organizacij, programi v okviru zdravstvene dejavnosti), tudi kadar ni izrecno določeno z navodilom, vendar se ocenjuje, da bi bilo to dobro za uspešnejše izogibanje novim kaznivim dejanjem in se oseba s tem strinja.

Svetovalec glede na izrečeno navodilo oziroma glede na svojo oceno na podlagi posameznih dejavnikov tveganja, s soglasjem osebe, poišče primernega izvajalca sankcije, npr. ustrezen zdravstveni zavod, karierno, psihološko ali drugo obliko svetovanja, organizacijo za usposabljanje za poklic ali zaposlitev, ki ustreza zdravju, sposobnostim in nagnjenjem osebe (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2020).

Osebni načrt obsega: osnovne podatke (ime, priimek, naslov in datum rojstva), podatke iz pravnega akta, podatke o morebitni predkaznovanosti, podatek o odprtih kazenskih postopkih, oceno dejavnikov tveganja (izobrazba, zaposlitev, stanovanjske razmere, materialno stanje, družinske razmere, socialna mreža, zdravstveno stanje in odvisnosti, odnos do kaznivega dejanja in do žrtve, psihološka ocena, opis razmišljanja in vedenja osebe). V osebne načrtu so opredeljene tudi naloge, ki jih osebi z odločbo nalaga sodišče ali komisija za pogojni odpust, vključno s časovnim okvirjem izpolnjevanja teh nalog in načinom izvrševanja. Dodatno so lahko opredeljeni tudi drugi cilji, ki so dogovorjeni v okviru delovnega odnosa v sklopu probacijske naloge in prispevajo h kakovostnejšemu življenju ter odvrtaajo od okoliščin, ki bi lahko vplivale na nadaljnja kazniva dejanja (prav tam). Določi se tudi pogostost stikov med svetovalcem in osebo, in sicer glede na potrebe osebe in oceno svetovalca. Kot določa pravilnik, stiki potekajo prve štiri mesece od podpisa osebnega načrta najmanj dvakrat mesečno, po preteku tega obdobja pa najmanj enkrat mesečno (5. člen Pravilnika o izvrševanju probacijskih nalog, 2018).

1.5.2.2 Sodelovanje osebe pri izvrševanju osebnega načrta

V skladu z dogovorom se oseba redno udeležuje razgovorov ali skupinskih obravnjav in izpolnjuje naložene obveznosti, določene v osebne načrtu. Če se oseba ne more udeležiti dogovorjenega razgovora ali obravnave iz opravičljivih razlogov, mora o tem predhodno obvestiti svetovalca. Vsako spremembo, ki vpliva na izvrševanje naloge, mora svetovalcu javiti nemudoma oziroma najkasneje v roku 48 ur.

Če so med varstvenim nadzorstvom zaznane težave v zvezi z zaposlitvijo, nastanitvijo, zdravljenjem, izobraževanjem ali če oseba potrebuje pomoč pri urejanju družinskih in socialnih zadev, se svetovalec poveže s centrom za socialno delo oziroma drugimi pristojnimi organizacijami, če oseba s tem soglaša. Prav tako s soglasjem osebe svetovalec sodeluje tudi z družino, kadar so zaznane s tem povezane stiske in težave. Brez soglasja osebe pa lahko probacijska enota preveri, ali je CSD osebo obravnaval v povezavi z nasiljem v družini in zahteva poročilo o obravnavi (27. člen Zakona o probaciji, 2017).

Pravilnik našteva tudi razloge, ki pomenijo neizpolnjevanje navodil ali obveznosti v okviru naloge (6. člen Pravilnika o izvrševanju probacijskih nalog, 2018):

- neizpolnjevanje obveznosti iz pravnega akta,
- v okviru izrečenega navodila obveznega zdravljenja odvisnosti ima oseba pozitiven test prisotnosti alkohola ali prepovedanih drog,
- se ne udeležuje predvidenih razgovorov ali obravnjav, zamuja na razgovor, odsotnosti ne opraviči pravočasno ali za odsotnost ne obstajajo opravičljivi razlogi,
- v okviru izvrševanja naloge oseba grozi, zasleduje, snema ali fotografira oziroma na kakšen drugi način onemogoča izvrševanje naloge svetovalcu ali drugi osebi, ki sodeluje pri nalogi,
- oseba mora razgovor ali obravnavo zapustiti na zahtevo svetovalca, zaradi izraženega neprimerne vedenja ali kršenja pravil.

Če so ugotovljene kršitve osebne načrta, bodisi na kršitve opozorijo drugi izvajalci sankcij ali pa jih svetovalec sam zazna, mora osebo na to opozoriti. Organu, ki je sankcijo določil, o kršitvah poroča, lahko pa predlaga tudi spremembo osebne načrta ali pa organu predlaga spremembo navodil (prav tam). Če oseba, kljub spremembam, še vedno ne izpolnjuje svojih obveznosti, lahko vodja probacijske enote predlaga tudi spremembo kazenske sankcije (17. člen Zakona o probaciji, 2017).

1.5.2.3 Sprememba osebnega načrta

Če se ključne okoliščine spremenijo in svetovalec oceni, da je treba osebni načrt spremeniti oziroma dopolniti, s tem na primeren način seznaniti osebo, ki mora tudi dopolnitev podpisati.

1.5.2.4 Evalvacija in zaključek probacijske naloge

Svetovalec evalvira izvrševanje naloge vsake štiri mesece oziroma vsakih šest mesecev, če naloga traja več kot eno leto. Če pa se obvezna navodila ne izvajajo, je najbolj učinkovito, da so poročila organom poslana v najkrajšem možnem času. Svetovalec je dolžan sodišču ali komisiji za pogojni odpust poslati zaključno poročilo v roku 15 dni po zaključku izvrševanja naloge (16. člen Zakona o probaciji, 2017).

1.5.3 Sodelovanje med probacijsko enoto in izvajalci sankcij

V primerih, ko je v okviru varstvenega nadzorstva določeno navodilo, ki se izvršuje pri zunanjem izvajalcu sankcij, se svetovalec že predhodno dogovori o načinu izvajanja navodila, o nadzoru nad izvajanjem in o medsebojnem obveščanju. Izvajalec sankcij je obvezan, da probacijsko enoto obvešča o morebitni neopravičeni odsotnosti osebe, če se navodilo ne izvršuje oziroma se izvrševanje opusti. Kadar organ, ki odloča o navodilu, v okviru tega določi prepoved druženja z nekaterimi osebami, prepoved navezovanja posrednih ali neposrednih stikov z eno ali več osebami, vključno z uporabo elektronskih komunikacijskih sredstev, prepoved približevanja žrtvi ali drugi osebi ali prepove dostopati do določenih krajev, o tem seznaniti tudi policijo (22. člen Zakon o probaciji, 2017).

V Društvu za nenasilno komunikacijo, ki sodeluje kot zunanji izvajalec sankcij, poudarjajo pomembnost dobrega načrtovanja izvajanja navodil, ki se nato opredeli v osebni načrtu. Ključno pri razvoju dobre prakse v okviru varstvenega nadzorstva je redno sodelovanje med strokovnimi delavci (telefonski stiki, osebni stiki, strokovni timi itd.), kar omogoča sprotno evalvacijo poteka in pravočasno načrtovanje novih korakov. Sprotna evalvacija omogoča podajanje predlogov za spremembe ali odpravo navodil sodišču, če so okoliščine spremenjene (Hrovat, 2015, str. 68).

1.5.4 Pomanjkljivosti pri izvrševanju varstvenega nadzorstva

Kot izhaja iz ugotovitev medresorske skupine, ki je sodelovala pri pripravi Akcijskega načrta ustanovitve probacijske službe, so se ključne ugotovitve pri izvrševanju varstvenega nadzorstva v pristojnosti CSD nanašale na pomanjkanje terenskega dela, ustreznega kadra, do težav pa je prihajalo tudi pri izmenjavi informacij med pristojnim CSD in organizacijami, ki izvršujejo navodila, določena s strani pristojnega organa, saj te CSD niso redno obveščale o neizpolnjevanju navodil obsojencev. Večina strokovnih delavcev na CSD je izboljšave videla predvsem v zaposlovanju ustreznega kadra, možnosti imenovanja svetovalca izven CSD, dodatnih strokovnih usposabljanj ter v uporabi ustreznih orodij za oceno kriminogenih dejavnikov in ponovitvene nevarnosti (Ministrstvo za pravosodje, 2016).

Iz letnih poročil Uprave za probacijo izhaja, da so se od začetka delovanja probacije pojavljale težave pri iskanju primernega izvajalca sankcij oziroma njihovih programov v okviru varstvenega nadzorstva, saj večina deluje v večjih mestih, kar pomeni, da se mora oseba, vključena v probacijo, voziti v oddaljene kraje, kar povzroča dodatne stroške, v obzir pa moramo vzeti, da gre večinoma za ljudi, ki so prejemniki denarne socialne pomoči oziroma drugih socialnovarstvenih prejemkov. V praksi se je tudi izkazalo, da primanjkuje programov za izvajanje psihološke obravnave storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, zato je Uprava za probacijo v letu 2019 organizirala izpopolnjevanja probacijskih uslužbencev za specialno obravnavo storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost (Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo, 2020).

Če oseba ne sodeluje ali ne izpolnjuje naloženih obveznosti, določenih v osebem načrtu, in s tem nadaljuje kljub opozorilu svetovalca, je vodja probacijske enote dolžan o tem obvestiti sodišče oziroma predlagati spremembo kazenske sankcije. Zakonski rok za sprejem odločitve o predlogu vodje je osem dni, še vedno pa se dogaja, da sodišča na poslano obvestilo ne reagirajo oziroma to storijo z velikim časovnim zamikom, v tem času pa se preizkusna doba izteče, ne da bi bila sankcija spremenjena.

1.6 STATISTIČNI PRIKAZ IZVAJANJA VARSTVENEGA NADZORSTVA UPRAVE ZA PROBACIJO

Iz Letnega poročila Uprave za probacijo izhaja, da je bilo na prvi dan delovanja probacije prenesenih 488 zadev, vključujoč različne probacijske naloge, trend rasti pripada pa se je do konca leta 2019 konstantno nadaljeval (število vseh zadev je bilo 4048).

Glede izvrševanja varstvenega nadzorstva se vodijo statistični podatki za izvrševanje probacijske naloge »Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom« in »Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom«, medtem ko število izrečenih varstvenih nadzorstev pri nalogi »Delo v splošno korist« ni vodeno. Primerov z nalogami, ki vključujejo varstveno nadzorstvo, je bilo na prvi dan delovanja probacije 136.

Tabela 1.1: Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posamezni probacijski enoti na dan 1. 4. 2018

	PE LJ	PE MB	PE CE	PE KP	PE NM	Skupaj
Pogojna obsodba z VN	53	15	17	18	9	112
Pogojni odpust z VN	9	9	3	0	3	24

Iz tabele je razvidno, da je bilo skupno na dan 1. 4. 2018 na probacijske enote prenesenih 112 nalog »Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom« in 24 nalog »Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom«.

Tabela 1.2: Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posameznih probacijskih enotah, prejetih do dne 31. 12. 2018

	PE LJ	PE MB	PE CE	PE KP	PE NM	Skupaj
Pogojna obsodba z VN	118	35	36	26	22	237
Pogojni odpust z VN	25	21	16	5	6	73

Konec leta 2018 se je število zadev z nalogo izvrševanja pogojnih obsodb z varstvenim nadzorstvom iz začetnega števila prenesenih zadev povečalo na število 237 zadev, pogojni odpusti z varstvenim nadzorstvom pa so dosegli število 73.

Tabela 1.3: Število probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom po posameznih probacijskih enotah, prejetih do dne 31. 12. 2019

	PE LJ	PE MB	PE CE	PE KP	PE NM	Skupaj
Pogojna obsodba z VN	54	15	12	14	18	113
Pogojni odpust z VN	5	14	5	5	2	31

Kot izhaja iz Letnega poročila 2019, so v letu 2019 probacijske enote prejele 113 zadev z nalogo »Pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom« in 31 zadev z nalogo »Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom«.

Tabela 1.4: Izvrševanje probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom na dan 31. 12. 2019 (aktivne naloge)

	PE LJ	PE MB	PE CE	PE KP	PE NM	Skupaj
Pogojna obsodba z VN	113	25	21	17	34	228
Pogojni odpust z VN	11	9	9	5	5	39

Zgornja tabela prikazuje število nalog z varstvenim nadzorstvom, ki so se po probacijskih enotah izvrševale na dan 31. 12. 2019. Izhajajoč iz letnega poročila Uprave za probacijo pri izvajanju varstvenega nadzorstva sodelujejo z različnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami, kot so Društvo za nenasilno komunikacijo, Inštitut VIR, Društvo Projekt Človek, Društvo Zdrava Pot, Društvo Žarek upanja ipd.

1.7 SOCIALNO DELO PRI VARSTVENEM NADZORSTVU

Socialno delo lahko enostavno opredelimo kot pomoč ljudem pri reševanju težavnih življenjskih okoliščin, podporo pri družbenem vključevanju in pri doseganju bolj kakovostnega življenja (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek in Škerjanc, 2007, str. 7). Na tem mestu velja kot izhodišče vzeti dejstvo, da pomoči in podpore v socialnem delu ne potrebujejo le ljudje, ki to sami iščejo, temveč tudi tisti, ki so k socialnemu delavcu napoteni kot stranke po dolžnosti. Uporabniki, ki v proces socialnega dela vstopajo kot neprostovoljni, so v še težjem položaju kot tisti, ki pomoč iščejo prostovoljno. V tem kontekstu je vključitev osebe v probacijo pogosto neprostovoljna, posebej ko govorimo o varstvenem nadzorstvu. Določene probacijske naloge se izvršujejo na pobudo osebe, na primer delo v splošno korist kot nadomestitev plačila globe po Zakonu o prekrških (2019), ko oseba sama poda prošnjo za nadomestitev, pogosto velja

enako tudi pri nadomestitvi kazni zapora z delom v splošno korist. Ravno nasprotno pa se običajno dogaja v primerih, ko je osebi določeno varstveno nadzorstvo v okviru pogojne obsodbe ali pogojnega odpusta.

V okviru probacije se ne uporablja izraz »uporabnik«, niti »obsojenec«, temveč se drži splošne opredelitve iz zakona – »osebe, vključene v probacijo«. V tem delu magistrskega dela bo večkrat uporabljen izraz »uporabnik«, saj govorimo o konceptih in metodah dela pri socialnem delu v okviru varstvenega nadzorstva.

Strokovno delo v okviru varstvenega nadzorstva je tesno povezano s koncepti socialno delovnega odnosa, saj prav to prinaša potrebno podporo k spremembam, ki je ključna za proces. V delovnem odnosu se skuša vzpostaviti pogovor, ki omogoča raziskovanje in oblikovanje sprememb.

1.7.1 Koncept delovnega odnosa

Delovni odnos se razvija v odprtem prostoru za razgovor, kar pomeni, da ga ne zavzemajo vnaprejšnje teoretske, izkustvene in druge interpretacije socialnega delavca, temveč uporabniku nameni čas, da sam predstavi svojo zgodbo. Odprt prostor za razgovor ustvarja okoliščine za razvijanje stika med uporabnikom in socialnim delavcem. Pomeni, da je ustvarjanje rešitev za kompleksne probleme vsakič znova zastavljeno kot izviren delovni projekt. Prvi korak socialnega delavca pa je, da delovni odnos vzpostavi (Šugman Bohinc idr., 2007, str. 50–53).

Izvirni delovni projekt pomoči se oblikuje vsakič znova, za vsakega posameznika posebej, z največjo mero občutljivosti za posameznikove posebnosti. Koncept izvirnega delovnega projekta pomoči konkretizira dogovorjene spremembe in naloge posameznika v odnosu, ki bodo k temu pripomogle. V projektu se ne osredotoča le na zastavljanje nalog, ampak je pomembno, da se zapišejo tudi minimalne ugotovljene spremembe, ki pripomorejo k napredovanju k rešitvam. Tako strokovno ravnanje nadomesti pogosto uporabljen izraz »spremljanje«, ki ne ustreza opisu dela v socialnem delu, saj govori o enostranski vlogi »strokovnjaka«, brez sodelovanja uporabnika in brez definicije napredka. Izviren delovni projekt pomoči se v delovnem odnosu dopolnjuje in nadaljuje; v njem je zapisan ves proces sodelovanja z uporabnikom (Čačinovič Vogrinčič, 2009).

1.7.1.1 *Elementi delovnega odnosa*

1. Dogovor o sodelovanju

Jasno izražen dogovor o sodelovanju je prvi korak, ki omogoči vzpostavitev delovnega odnosa. Dogovor vsebuje privolitev vseh udeleženi za sodelovanje, dogovor o načinu dela in času, ki je na voljo. Naloga socialnega delavca je, da predstavi koncept delovnega odnosa, opiše svojo vlogo in vlogo drugih, ki so udeleženi ter varuje odprt prostor za pogovor, kjer so vsi udeleženi enakovredni sogovorniki. Poudarek je na pomenu dela v sedanjosti, raziskovanju tistega, kjer so možne spremembe (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

2. Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev

Nujni komplementarni del opredelitve problema je dogovarjanje o težko želeni spremembi. To sta tudi temeljna elementa delovnega odnosa. Bistvo tega je, da socialni delavec soustvari proces pomoči, v katerem udeleženi v problemu raziskuje svoj delež v rešitvi (Lussi, 1991). V proces uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, socialni delavec doda svoje videnje in tako začneta oblikovati delovno definicijo uresničljivih sprememb. Če si vnaprej ne zastavimo, kakšnega zelenega razpleta si želimo, v procesu dela težko ocenimo, če delamo v pravi smeri. Pomembno je, da poleg dolgoročnih ciljev opredelimo tudi kratkoročne, ki jih vsakič sprti preverjamo (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

3. Osebno vodenje

Osebno vodenje je naloga socialnega delavca, da neposredno vodi pogovor v smeri rešitev. Z neposredno komunikacijo raziskuje zgodbo uporabnika, tako da dela na formulaciji možnih zelenih izidov, prispeva pomembne informacije in znanje, tehta že preizkušene rešitve ter predlaga nove. Socialni delavec se pri tem odziva osebno, s tem ko podeli lastne izkušnje in odpira alternativni pogled na situacijo, v odnosu reagira empatično in se osebno odzove na dogajanje v odnosu. Pomembno je, da uporabnik dobi izkušnjo spoštovanja (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

4. Perspektiva moči

Delo s perspektive moči pomeni, da se socialni delavec uporabniku pridruži skozi perspektivo njegovih virov moči, ki jih prepozna in jih krepi med spoznavanjem zgodbe uporabnika. Ravnanje s perspektive moči pomeni spraševati po zaželenih razpletih, po virih, po opori v

skupnosti, po dobrih izidih v preteklosti itd. Socialni delavec deluje kot »ojačevalec« skoraj nevidnih premikov na izbrani poti uporabnika (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

5. Etika udeležnosti

V odnosu moramo upoštevati, da ni mogoče nekomunicirati in ni mogoče neinterpretirati svojih opažanj. Tako socialni delavec kot uporabnik sta enakovredna udeleženca interakcije, v kateri nihče nima zadnje besede. V takem procesu (razumevanju sogovornikovega razumevanja) socialni delavec nima položaja objektivnega ekspertnega ocenjevalca, torej odstopi od moči, ki mu ne pripada. Socialni delavec ne predpisuje ustreznega vedenja in doživljanja uporabniku in tako preide od moraliziranja k etičnosti (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

6. Znanje za ravnanje

Socialni delavec ima znanje, da delovni odnos vzpostavi in ga vzdržuje. Na drugi strani pa tudi strokovno znanje, ki ga v odnosu podeli z uporabnikom na način, da je jezik stroke razumljiv (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

7. Ravnanje s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti

Zavarovati je treba čas, ki je namenjen sodelovanju, saj tudi to daje izkušnjo spoštovanja in možnosti za soustvarjanje. Sedanjost je najbolj dragocen čas, ki ga imamo v procesu delovnega odnosa (Čačinovič Vogrinčič, 2009, str. 9–15).

1.7.2 Temeljne metode dela

Temeljna metoda dela v okviru varstvenega nadzorstva je delo s posameznikom. Kot metoda dela se je razvila v dvajsetih letih prejšnjega stoletja in je bila bistvena pri profesionalizaciji socialnega dela. Pri metodi dela s posameznikom se uporabljajo psihosocialni, vedenjski in sistemski koncepti za pomoč posameznikom s pomočjo neposrednega odnosa. Glavni cilji te metode so pomoč, vodenje in usmerjanje ljudi za uspešno vključevanje v družbo. V ožjem pomenu pa je socialno delo v okviru varstvenega nadzorstva usmerjeno v konkretno nalogo, kjer se v delovnem odnosu definirajo problem in naloge, ki bodo ključne za rešitev, načrtujejo se delo in nadaljnja srečanja. Delo je časovno omejeno z odločbo in vseskozi usmerjeno na osnovni problem uporabnika. Čeprav sta včasih z izrečenim navodilom v okviru varstvenega nadzorstva naloga in cilj jasno določena že v odločbi, je treba v odnosu s posameznikom

upoštevati vrsto osebnih okoliščin. V nepredvidljivih situacijah pa je treba iskati ustvarjalne rešitve (Milošević Arnold in Postrak, 2003).

1.7.3 Posebne metode dela z neprostovoljnimi uporabniki

Socialno delo pri varstvenem nadzorstvu vključuje osebe, ki jim je bila vključitev v probacijo predpisana z zakonom, kar jih uvršča med neprostovoljne uporabnike (Šugman Bohinc, 2005).

Neprostovoljni uporabniki imajo navadno drugačne cilje kot strokovne delavke in delavci. Včasih so si interpretacije tega, kaj bi bilo lahko takemu uporabniku v pomoč, zelo različne ali celo nasprotujoče. Za proces neprostovoljne interakcije podpore in pomoči je pomembna čim večja usklajenost med cilji, kot jih opredeljujejo strokovni delavci, in osebnimi cilji uporabnika. Usklajenost med enimi in drugimi poveča motiviranost uporabnika za sodelovanje in prispeva k njegovi večji vključenosti v sistem socialnih storitev (Šugman Bohinc, 2005, str. 346).

Zavedati se moramo, da so neprostovoljni uporabniki, ki vstopajo v proces socialnega dela, v veliko težjem položaju kot tisti, katerih vključitev je prostovoljna. Pogosto so ob vstopu v delovni odnos prisotni dvomi in bojazni ter jasno izraženo nezadovoljstvo in nasprotovanja takemu procesu sodelovanja. Veliko je odvisno od prvega stika med socialnim delavcem in osebo, zato je pomembno, kako socialni delavec vzpostavi in začne delovni odnos. Uspešen prvi stik pomeni povabilo in ustvarjanje odprtega prostora za sodelovanje, ob jasno definiranem mandatu vseh udeležencev. Temu v kontekstu socialnega dela sledi raziskovanje življenjskega sveta uporabnika, v katerem lahko neprostovoljni uporabniki izrazijo svoje poglede, želje in načrte v zvezi s situacijo, ki je obravnavana in naj bi se spremenila po pričakovanjih drugih. S tem ko ima uporabnik možnost dati svoj prispevek, se razvija »partnerski delovni odnos sodelovanja in soustvarjanja«, kot ga poimenuje Čačinovič Vogrinčič (2010).

Raziskovanje, dogovarjanje in načrtovanje spreminjajo uporabnika iz udeleženca v problemu v udeleženca v rešitvi problema (Lussi, 1990), ali drugače, iz neprostovoljnega uporabnika v aktivnega soustvarjalca zanj zelenih rešitev ali vsaj zanj še sprejemljivih rešitev (Šugman Bohinc idr., 2007, str. 8).

Prevladujoča doktrina socialnega dela se osredotoča na terapevtsko in svetovalno delo, med tem pa ostaja doktrina socialnega dela z neprostovoljnimi uporabniki manj raziskano področje. V praksi se socialni delavci pogosto srečujejo z uporabniki, ki podpore in pomoči ne iščejo, so pa v okolju prepoznani kot tisti, ki jo potrebujejo oziroma je od njih zahtevano, da jo sprejmejo.

Običajna praksa socialnega delavca je, da v delovni odnos z neprostovoljnim uporabnikom vstopa tako, da skuša vzpostaviti kakovosten stik z elementi zaupnosti, spoštljivosti, s strokovnim argumentiranjem in prepričljivostjo ter z drugimi značilnostmi, ki bi lahko pripomogle, da tak uporabnik iz neprostovoljnega postane prostovoljni. Velikokrat se predpostavka uresniči in nadaljnje delo temelji na enem izmed svetovalnih ali terapevtskih modelov pomoči. Včasih pa se uporabniki odzovejo z odporom, ne glede na prizadevanja socialnega delavca, in kontekst socialnega dela se zaključi, še preden bi lahko bil vzpostavljen delovni odnos, kar je za socialnega delavca lahko etično problematično in težko (Šugman Bohinc, 2005).

Dejstvo pa je, da so nekateri cilji že vnaprej določeni, na primer, ko sodišče že vnaprej določi navodilo, ki se bo izvajalo v sklopu varstvenega nadzorstva, tudi če se oseba s tem ne strinja. Zato je toliko bolj pomembna usklajenost med že določenimi cilji, ki so opredeljeni z mandatom, in osebnimi cilji posameznika. Od tega je v veliki meri odvisna motiviranost osebe za sodelovanje in v primeru večje motivacijske skladnosti se ljudje redkeje odločijo za prezgodnji umik iz interakcije ter pogosteje doživijo občutek uspešne uresničitve svojih ciljev (Rooney in Bibus, 2001, str. 393, v Šugman Bohinc, 2005). Umetnost socialnega dela je odkriti način, da vzpostavimo delovni odnos, kjer bodo osebni in mandatni cilji čim bolj usklajeni. Različni avtorji za delo z neprostovoljnimi uporabniki predlagajo posebne delovne modele.

1.7.3.1 Model: »Perspektiva socialnega konflikta«

Avtorica Judith Cingolani (1984, str. 444–446, v Šugman Bohinc, 2005, str. 347) socialno delo z neprostovoljnimi uporabniki opisuje kot »odnos stalnega pogajanja o družbeni resničnosti«, pri tem pa je nujna minimalna prostovoljnost za udeležbo v odnosu. V svojem modelu poudarja konflikt interesov med neprostovoljnimi uporabniki in njihovim okoljem, kar je po njenem mnenju izhodiščna točka za socialno delo z njimi. Naloga socialnega delavca je, da v različnih situacijah v interakciji z uporabnikom zavzema različne vloge:

- Vloga vsiljevalca:

Da bi dosegel uporabnikovo privolitev, ne glede na njegove želje in interese, povsem razvidno uporabi moč okoliščin ali institucije, saj deluje kot predstavnik interesov države oziroma svoje ustanove.

- Vloga pogajalca:

Z uporabnikom se pogaja in pri tem upošteva njegove interese, pravice in zmožnost sprejemanja odločitev in dogovorov.

- Vloga mediatorja

Skrbi za kakovostno interakcijo v odnosu, pri tem ne zastopa niti interesov družbe niti uporabnika. Podpira pravice in interese vseh udeleženih strank.

- Vloga zagovornika

Socialni delavec zastopa izključno uporabnikove interese in si prizadeva rešiti socialni konflikt s spremembo zahtev ali vpliva družbenega okolja na uporabnika, tako da tudi javno zastopa pravice uporabnika.

- Vloga svetovalca, inštruktorja

Če je dosežena vsaj minimalna vzajemnost v doživljanju situacije med uporabnikom in svetovalcem, lahko socialni delavec zavzame vlogo svetovalca, pod pogojem, da uporabnik to sprejema.

1.7.3.2 K nalogam usmerjen model prakse

Doel in Marsh (1992, v Šugman Bohinc, 2005) predstavljata model za delo tako s prostovoljnimi kot tudi z neprostovoljnimi uporabniki. Naloga socialnega delavca je, da najprej ugotovi, za kakšnega uporabnika gre in tako preveri ustreznost nadaljnjega dela. Pri tem se opira na tri dejavnike: a) jasnost uporabnikovega namena, b) zakonito pooblastilo oziroma mandat in c) jasnost lastnega namena socialnega delavca.

Podobno kot pri modelu J. Cingolani zagovarjata načelo, da je nujna minimalna stopnja pripravljenosti za udeležbo. Po priporočilih avtorja naj socialni delavec uporabnika najprej seznanji z načinom dela, ali z drugimi besedami, naj predstavi svoj delovni pristop, ki uporabnika še ne obvezuje k sklenitvi delovnega odnosa. Ta del priprave avtorja poimenujeta »plavanje na suhem«. Mandat za socialno delo pa je po njunem mnenju odvisen od vrednot oziroma poklicnega kodeksa socialnega delavca. K nalogam usmerjen delovni odnos, ki ga vodi socialni delavec, je usmerjen k sklepanju kompromisov, ki upoštevajo obstoj različnih, včasih

na videz celo nezdržljivih vrednot in upoštevajo pravice vseh udeleženi v procesu reševanja problema (Šugman Bohinc, 2005).

1.7.3.3 Model: »skupnih smernic zakonite in etične prakse z neprosto voljnimi uporabniki«

Pri tem modelu sta Rooney in Bibus najprej razvila in opredelila zakonske in etične smernice za pomoč socialnemu delavcu pri delu z neprosto voljnimi uporabniki, nato pa sta smernice povzela v model kot pripomoček za delo. Zakonske smernice so (Rooney in Bibus, 2001, str. 396, v Šugman Bohinc, 2005, str. 348):

- jasna opredelitev razlogov za stik, vključno z zakonskimi pooblastili,
- opis obveznosti, ki jih socialnemu delavcu nalagajo zakonska pooblastila, na način brez pogojevanja in groženj,
- pojasnitev ciljev in namena intervencije, s tem da osebno pojasnitev zahtevajo cilji, o katerih se z uporabnikom ne strinjata.

Etične smernice (Rooney in Bibu, 2001, str. 396, v Šugman Bohinc, 2005, str. 348):

- uporabnik ima pravico do samoodločanja;
- ta pravica mu je lahko omejena le v izjemnih primerih, ko bi lahko uporabnikova dejanja predstavljala resno tveganje zanj ali za okolico – v tem primeru govorimo o zavzemanju »pokroviteljske drž«*», torej da delamo v uporabnikovo dobro, čeprav se sam s tem mogoče ne bi strinjal;*
- ker obstaja možnost zlorabe take vloge, so socialni delavci dolžni svoje ravnanje opravičiti oziroma dokazati korist take drž«*e, ki so jo zavzeli.*

Da lahko v tem kontekstu pride do sklenitve dogovorov, potrebnih za vzpostavitev delovnega odnosa in konkretnega projekta podpore in pomoči, je potreben dialog, ki od strokovnjaka zahteva dobro razvito veščino pogajanja.

Skupne smernice zakonite in etične prakse, ki sta jih razvila Rooney in Bilbus, so (Rooney 1992, str. 58; Rooney in Bibus, 2001, str. 399, v Šugman Bohinc, 2005. str. 348):

1. zagotoviti uporabnikovo privolitev na podlagi pojasnil in zagotoviti pošten proces dela,
2. uporaba dobronamernosti in pokroviteljstva znotraj ustreznih meja,

3. krepitev moči uporabnika znotraj zakonskih meja, na način, da se potrdijo njegova vrednost, dostojanstvo, moč in sposobnosti, da reši problem,
4. dati pojasnila o zahtevah in možnih izbirah,
5. zavezati se k pošteni komunikaciji,
6. zagovarjati socialno pravičnost in pošteno obravnavo,
7. zavzeti kritično držo do nepoštene in diskriminatorne prakse ter institucionalnih ovir.

Da bi bilo pogajanje oziroma dogovarjanje v tem kontekstu čim bolj uspešno, avtorja predlagata naslednje korake, ki so socialnemu delavcu v pomoč pri delu z neprostopoljnimi uporabniki:

1. Raziskujemo uporabnikovo razumevanje dane situacije in pustimo odprt prostor, da se uporabnik lahko izrazi in nam predstavi svoja prepričanja, stališča, vrednote, pričakovanja itd.
2. Uporabniku se pridružimo v njegovem razumevanju dane situacije in skupaj raziskujemo možnosti preokvirjanja na način strategije »sprejemljivega mandata« oziroma pooblastila, o katerem se je mogoče pogajati. Včasih se socialnemu delavcu med pogovorom uspe dotakniti problema ali cilja uporabnika, ki se prekriva z mandatnim problemom ali ciljem.
3. Raziskujemo možnosti za »pogoditev«, v smislu, ko mandatni uporabnik nima izbire pri opredelitvi že uradno določenih mandatnih ciljev, v smeri katerih mora delati, ampak je pripravljen sodelovati v delovnem procesu v zameno za nekatere druge spodbude pri reševanju problema, ki mu je pomemben.
4. Raziskujemo možnosti, da se znebimo »zunanjega pritiska ali mandata«. Mandat ali pritisk, ki ga neprostopoljni uporabnik doživlja kot kazen, skušamo preokvirirati v »motiviranost za izogibanje kazni«. V poštev pride, ko uporabnik pristane na sodelovanje s ciljem, da se čim prej znebi pooblastila, obveznosti, npr. sodelovanja s socialnim delavcem. Ta korak je za socialno delo sprejemljiv ob predpostavki, da se sčasoma motivacija za sodelovanje poveča in cilj uporabnika preoblikuje.
5. Raziskovanje možnosti za »privolitev na podlagi pojasnil«. Če neprostopoljni uporabnik ni pripravljen na sklenitev nobenega izmed predhodnih dogovorov, mu je socialni delavec dolžan pojasniti nadaljnje ukrepe, ki izhajajo iz uradnega pooblastila in ga poučiti o možnih posledicah. Predstavi mu tudi svoje omejitve in obveznosti v skladu s pooblastilom. Ob vsem tem pa si socialni delavec še vedno prizadeva pridobiti uporabnikovo privolitev za sodelovanje.

Veščina, ki je poleg pogajanja izjemnega pomena pri strokovnem delu z neprostovoljnimi uporabniki, je preusmerjanje neizogibne jeze in nezadovoljstva uporabnikov. Zaradi kompleksnosti dela in zahteve, da socialni delavec v različnih situacijah ohranja upanje in vzdržuje poklicni zagon, je toliko bolj pomembna strokovna podpora v obliki intervizij, supervizij in timskega dela (Šugman Bohinc, 2005, str. 350).

2 PROBLEM

V času študija sem o socialnem delu na področju izvrševanja kazenskih sankcij vedela le malo. Po končanem dodiplomskem študiju sem pripravništvo opravljala na Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij. Takrat sem dobila priložnost, da sem spoznala socialno delo v zavodih za prestajanje kazni zapora. V tem času sem izkušnje nabirala tudi s kroženjem po različnih centrih za socialno delo, predvsem na področju postpenale in alternativnega izvrševanja kazni. Imela sem možnost, da na proces socialnega vključevanja po prestani kazni pogledam celostno, torej od načrtovanja socialnega vključevanja z obsojenimi v času prestajanja kazni do realizacije ciljev na prostosti, v okviru postpenale na centru za socialno delo. Izkušnje so me prepričale, da je v Sloveniji nujna enotna in celostna obravnava oseb, ki so v kazenskem postopku ali obsojeni. Prav tako je bil po mojem mnenju nujen razvoj alternativnih oblik kazni, saj sem v času pripravništva v zaporih spoznala, kako velik delež ljudi prestaja kratkotrajno zaporno kazen in jim odvzem prostosti pomeni še večje tveganje za socialo izključitev in revščino. V času pripravništva se je ravno začela snovati probacija in z navdušenjem sem spremljala načrtovanje sprememb, ki naj bi jih prinesla v sistem. Leto kasneje sem se na tem področju tudi zaposlila.

Izmed vseh probacijskih nalog sem si za raziskovanje izbrala varstveno nadzorstvo, ki so ga predhodno izvajali centri za socialno delo. Ko sem začela raziskovati temo, sem ugotovila, da je bilo v preteklosti to področje slabo raziskano in pomanjkljivo statistično vodeno, kar pomeni, da podatkov o številu varstvenih nadzorstev pred ustanovitvijo probacije nimamo. Zastavila sem si cilj, da analiziram izvajanje varstvenega nadzorstva na Probacijski enoti Koper in stanje na tem področju po ustanovitvi probacije. Na problem sem pogledala z več različnih zornih kotov, tako z uporabniške kot strokovne perspektive.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Za katera kazniva dejanja se izreka varstveno nadzorstvo?
2. Za katera navodila se sodišča odločajo?
3. Katere metode dela se uporabljajo v okviru probacijske naloge?
4. Kakšna je vloga svetovalca?
5. Kakšne so izkušnje s preklicem varstvenega nadzorstva oziroma s spremembo navodil?
6. Kakšne so prednosti in slabosti varstvenega nadzorstva?

7. Kakšna je razlika med izvajanjem varstvenega nadzorstva v pristojnosti centrov za socialno delo in probacije?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi, ki sem jih pridobila z intervjujema, deloma pa je raziskava tudi kvantitativna, saj sem iz spisovne dokumentacije na Probacijski enoti Koper zbirala tudi številčne podatke. Glede na vrsto empiričnega gradiva je raziskava kombinirana, saj sem naprej zbirala in analizirala podatke iz sekundarnih virov – iz spisovne dokumentacije posameznega primera, nato pa še iz primarnih virov. Raziskava je eksplorativna, namen magistrskega dela je analizirati stanje na področju izvajanja varstvenega nadzorstva na Probacijski enoti Koper in pojasnjuje značilnosti tovrstne oblike sankcij. Zanimajo me možnosti za izboljšave ter uporabnost znanj in metod dela s področja socialnega dela pri izvajanju varstvenega nadzorstva.

3.2 RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Podatke sem zbirala z analizo sekundarnega gradiva – spisovne dokumentacije na Probacijski enoti Koper. Upoštevala sem dokumente v povezavi z varstvenim nadzorstvom. To so: sodba oziroma odločba, podatki o vrsti kaznivega dejanja, trajanju varstvenega nadzorstva, podatki o navodilu, če je bilo izrečeno, in izvajalcu navodila. Nadalje sem bila pozorna na potek izvajanja varstvenega nadzorstva in si izpisala vse posebnosti o primeru, vključujoč metode dela in morebitni predčasen zaključek z razlogi. Podatke sem vnesla v posebej pripravljeno tabelo, s pomočjo katere sem opravila analizo.

V drugem delu raziskave sem podatke zbirala z metodo neposrednega, individualnega spraševanja, torej z intervjujem. Raziskovalni instrument, ki sem ga uporabila pri spraševanju strokovne delavke, je nestandardiziran vprašalnik, saj sem želela, da vprašana čim boljše in popolneje izrazi svoj pogled in mnenje, vnaprej sem si pripravila le vodilo oziroma okvirna vprašanja. Pri intervjuju osebe, ki ima izkušnjo z varstvenim nadzorstvom, sem uporabila delno strukturiran intervju z vprašanji odprtega tipa.

Vodilo oziroma vprašanja za intervjuja sem pripravila na podlagi teoretičnega in praktičnega znanja ter analize sekundarnih podatkov, ki sem jih predhodno zbrala.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo v raziskavi sestavljajo osebe, vključene v probacijo na Probacijski enoti Koper, ki so do dne 9. 3. 2020 zaključile s probacijsko nalogo, ki je vključevala varstveno nadzorstvo. Za opravljanje intervjuja sem izbrala strokovno delavko in vodjo Probacijske enote Koper, ki ima izkušnje z delom na tem področju pod pristojnostjo centrov za socialno delo in na probaciji. Krajši vprašalnik sem posredovala tudi osebi, ki ima izkušnjo z varstvenim nadzorstvom in je do dne 24. 9. 2020 uspešno zaključila s probacijsko nalogo ter je bila pripravljena sodelovati.

Vzorec je neslučajnostni in priložnostni. Pri analizi sekundarnega gradiva sem izbrala vse zadeve, ki so bile že zaključene in so vsebovale probacijski nalogi »Pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom« in »Pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom«, saj sem lahko le tako spremljala celoten proces dela in končni izid. Vseh zadev, ki ustrezajo kriterijem izbire, je bilo 31. Za prvi intervju sem se odločila za osebo, ki je v preteklosti delala na področju postpenale in kot koordinatorka za nadomestne kazni na centru za socialno delo. Zaradi dolgoletnih izkušenj in specializirane izobrazbe v tej smeri sem predvidevala, da bo intervju kakovosten, kritičen in poglobljen. V drugem intervjuju je sodelovala oseba, ki je na povabilo pristala in je bila izvedba možna, glede na razmere in omejitve v državi, zaradi razglašene epidemije.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Da sem raziskavo lahko izvedla, sem pridobila dovoljenje za dostop in uporabo podatkov Uprave za probacijo. Temo in namen raziskave sem predstavila vodji Probacijske enote Koper, saj smo se dogovorili, da zaradi bližine in priročnosti raziskavo opravim tam. Svojo prvotno idejo sem po posvetu s strokovnimi delavci na probacijski enoti še nekoliko dodelala. Dodala sem raziskovalna vprašanja o vrsti kaznivih dejanj in izrečenih navodilih. Dogovorili smo se, da osebne podatke iz dokumentacije popolnoma prekrijem, da osebe ne bi bile prepoznane. Na probacijski enoti Koper sem podatke iz spisovne dokumentacije pridobivala v tednu med 9. 3. 2020 in 13. 3. 2020.

Pregledala sem spisovno dokumentacijo zadev (skupno 33), ki vključujejo varstveno nadzorstvo (pogojna obsodba z varstvenim nadzorstvom in pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom) in si nato izpisala podatke, ki so relevantni za raziskavo. Po temeljitnem pregledu sem naknadno izločila še dve zadevi, ker iz spisa ni bilo mogoče razbrati strokovnega dela in

poteka naloge, saj je sodišče preklicalo izvajanje naloge, še preden se je oseba zglasila na Probacijski enoti. Tako sem skupno obdelala 31 zadev.

Po obdelavi podatkov iz sekundarnega gradiva sem se dogovorila za opravljanje intervjuja s strokovno delavko in vodjo Probacijske enote Koper, go. Karin Pez, vendar se je termin zamaknil zaradi razglašene epidemije v Sloveniji. Intervju je bil realiziran dne 26. 8. 2020. Vnaprej sem se dogovorila, da bo intervju sneman, saj sem želela, da je transkripcija čim bolj natančna. V mesecu avgustu sem bila dogovorjena tudi za izvedbo dveh intervjujev z osebama z izkušnjo varstvenega nadzorstva, vendar je sodelovanje uspelo le z eno osebo, zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja drugega kandidata. Intervju ni bil izpeljan osebno, kot je bilo prvotno načrtovano, zaradi ponovne uvedbe omejitve gibanja kot posledica razglašene epidemije v državi. Zadnji intervju je bil izpeljan dne 24. 9. 2020, odgovore pa sem prejela po elektronski pošti.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Izpisane podatke iz spisov sem najprej prebrala in jih prenesla v računalniško obliko. Vsak primer sem oštevilčila in ga vnesla v tabelo, tako da je hitreje razbrati najpomembnejše podatke iz pravnega akta in sosledje dogajanja, povzetega po spisu. Primere sem razdelila glede na probacijsko nalogo, torej na pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom in pogojne odpuste z varstvenim nadzorstvom. Vse pridobljene podatke iz spisovne dokumentacije sem ročno obdelala.

Po izpeljanem prvem intervjuju, ki sem ga snemala, sem naredila transkripcijo pogovora. Relevantne izjave sem izpisala v tabelo in jih razdelila po temah, ki sem jih vnaprej določila. Vsaki izjavi sem dopisala kodo, in če je bilo smiselno, sem jih združila v kategorije. Drugi intervju sem analizirala tako, da sem odgovore razdelila po temah, saj so bili krajši odgovori pisni in ni bilo smiselno izvajati kodiranja. Podatke sem združila z rezultati analize sekundarnega gradiva.

4 REZULTATI

V tem poglavju so prikazani rezultati analize spisovne dokumentacije na Probacijski enoti Koper in podatkov, pridobljenih z intervjujema. Podatke sem razdelila po posameznih temah, glede na zastavljena raziskovalna vprašanja.

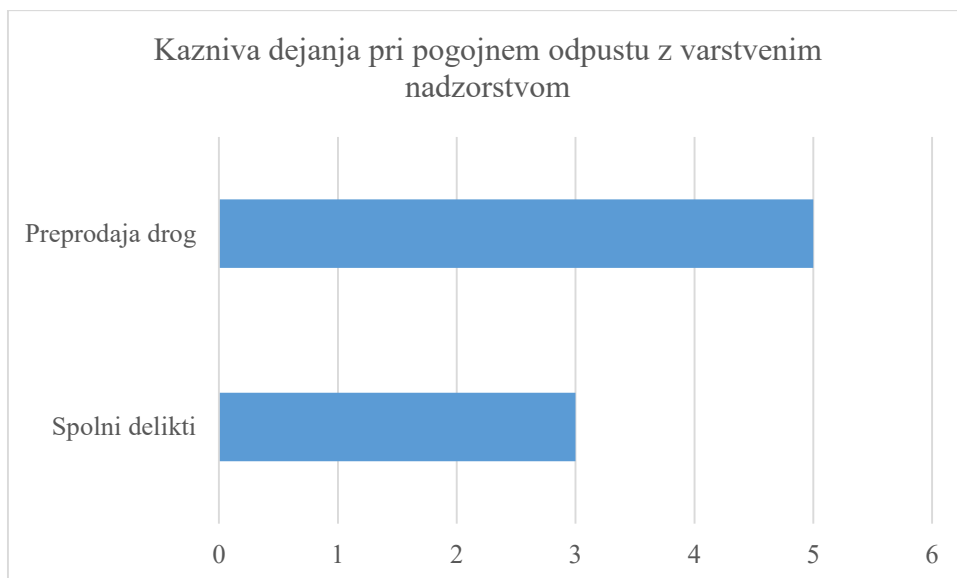
4.1 KAZNIVA DEJANJA

Zanimalo me je, pri katerih kaznivih dejanjih se sodišča odločajo za izrek pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom. Iz spisov je mogoče razbrati, da je večina kaznivih dejanj, za katera je sodišče določilo pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom, povezana z nasiljem. V največ primerih (kar 12) gre za kaznivo dejanje nasilja v družini po 135. členu KZ, za kazniva dejanja grožnje po 135. členu KZ, ki so se prav tako dogajala v partnerskih odnosih (6 primerov), in za kaznivo dejanje zanemarjanje mladoletne osebe po 192. členu KZ. Sodišče je pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom izreklo v posameznih primerih še za kazniva dejanja nevarne vožnje v cestnem prometu po 324. členu, ponarejanje listin po 251. členu in za kaznivo dejanje prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva po 176. členu KZ.

Graf 4.1: Število izrečenih varstvenih nadzorstev po kaznivih dejanjih pri pogojni obsodbi

Pri pogojnem odpustu z varstvenim nadzorstvom je struktura kaznivih dejanj drugačna, saj gre v treh primerih za spolne delikte po 171. in 172. členu KZ, ostalih pet pa je bilo vezanih na preprodajo drog po 187. členu KZ. Obsojeni zaradi spolnih deliktov so prestajali dolgoletne kazni zapora (več kot 3 leta), medtem ko so bili ostali na prestajanju kazni zapora krajši čas.

Graf 4.2: Struktura kaznivih dejanj pri pogojnem odpustu z varstvenim nadzorstvom

4.2 IZREČENA NAVODILA IN SODELOVANJE Z IZVAJALCI SANKCIJ

V vseh primerih, ki sem jih proučila, je sodišče oziroma komisija za pogojni odpust določila tudi eno ali več navodil, ki se izvajajo v času varstvenega nadzorstva. Pri izbiri navodila je sodišče upoštevalo različne okoliščine in lastnosti osebe. Iz sodb oziroma odločb izhajajo, da gre v večini primerov za kazniva dejanja z elementi nasilja in sočasno prisotno odvisnostjo od prepovedanih drog ali alkohola. Določena so bila naslednja navodila oziroma kombinacija spodaj navedenih navodil:

- zdravljenje v ustreznem zdravstvenem zavodu in zdravljenje odvisnosti od alkohola ali drog: izrečeno v 17 primerih,
- obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice: izrečeno v 24 primerih,
- prepoved navezovanja neposrednih ali posrednih stikov z eno ali več določenimi osebami, vključno z uporabo elektronskih komunikacijskih sredstev: izrečeno v enem primeru,
- prepoved približevanja oškodovancu: izrečeno v 5 primerih.

Izrečena navodila v okviru varstvenega nadzorstva

- Zdravljenje v ustreznem zdravstvenem zavodu in zdravljenje odvisnosti od alkohola ali drog
- Obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice
- Prepoved navezovanja neposrednih ali posrednih stikov z eno ali več določenimi osebami, vključno z uporabo elektronskih komunikacijskih sredstev

Graf 4.3: Izrečena navodila v okviru varstvenega nadzorstva

Večina kaznivih dejanj v primerih varstvenega nadzorstva pri pogojnem odpustu iz zavodov za prestajanje kazni zapora je povezana s preprodajo drog (5 primerov). V teh primerih je bilo določeno navodilo obiskovanja ustrezne posvetovalnice z namenom vzdrževanja abstinence. V dveh primerih pa je šlo za obsojence, ki so kazen zapora prestajali zaradi kaznivega dejanja spolnega nasilja po 171. členu KZ. Tudi v teh primerih je navodilo določalo vključitev v psihosocialno posvetovalnico oziroma obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice. Navodilo je bilo v vseh primerih določeno kot nadaljevanje obravnave, ki se je izkazala za pozitivno že v zavodu za prestajanje kazni zapora.

4.2.1 Izvajalci sankcij

Probacijska enota Koper je v okviru izvajanja navodil sodelovala z naslednjimi izvajalci sankcij:

- izvajalci navodila zdravljenja v ustreznem zdravstvenem zavodu in zdravljenja odvisnosti od alkohola ali drog: Center za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog ZD Koper, Center za bolezni odvisnosti ZD Nova Gorica, Psihiatrična bolnišnica Idrija, Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana (Center za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog Ljubljana, Ambulanta za spolno zdravje),
- izvajalci poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice: Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo za zdravo življenje Nova Gorica, Društvo Projekt Človek.

V določenih primerih sodišče v sodbi že točno določi izvajalca navodila, če to ni določeno, pa se o vključitvi dogovorita oseba, vključena v probacijo in svetovalec v okviru osebnega načrta.

Pri kaznivih dejanjih z elementi nasilja, kjer je sodišče določilo navodilo obiskovanja ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice, ima pomembno vlogo Društvo za nenasilno komunikacijo. V polovici (12) primerov, kjer je bilo tako navodilo izrečeno, so bile osebe napotene v programe tega društva. V dveh primerih, kjer gre za kaznivo dejanje po 176. členu KZ, pa je bilo že v sodbi določeno zdravljenje v ambulanti za spolno zdravje UPK Ljubljana.

Po mnenju vodje PE Koper je sodelovanje z ostalimi institucijami izrednega pomena. Kot pove, imajo z izvajalci sankcij pozitivne izkušnje (V52): *»Niti z eno organizacijo nimam izkušenj, da ne bi želele sodelovati ali pa da ne bi ažurno poročali«*. Edine pomanjkljivosti, ki jih izpostavi, so pomanjkljiv sistem in dolge čakalne dobe v zdravstvu, ko gre za navodila, ki zahtevajo hospitalno zdravljenje (V54): *»ko gre za hospitalno zdravljenje, je treba čakati (čakalne dobe so dolge), ne glede na to, da ima oseba odločbo sodišča. Lahko se zgodi, da se v tem času izgubi tisti moment, ko se nekdo odloči za zdravljenje, ker je potrebno včasih čakati tudi pol leta. Vprašanje je, kaj se vse zgodi v tem času«*.

4.2.2 Sprememba navodil

Vodja PE Koper je povedala, da ima kot vodja vedno možnost podati predlog za spremembo navodila, vendar so take spremembe redkost. Preden se za to odloči, se o spremembi vedno pogovori z osebo, ki ji je navodilo naloženo.

Iz spisovne dokumentacije izhaja, da je do spremembe navodil prišlo v enem primeru. Čeprav je šlo za kaznivo dejanje nasilja v družini, je sodišče upoštevalo predlog žrtve o spremembi oziroma umiku navodila o prepovedi približevanja. Gre za izjemen primer, saj je storilec v tem času uspešno opravil program zdravljenja odvisnosti, kar je igralo ključno vlogo pri odločitvi glede spremembe navodila. Poleg predloga žrtve se je sodišče v tem primeru obrnilo tudi na probacijsko enoto in prosilo za mnenje glede poteka obravnave in doseganju ciljev osebe.

4.3 METODE DELA

Ugotovitve iz analize sekundarnih virov kažejo, da je osnovna metoda dela individualno delo z osebo, ki je vključena v probacijo in medinstitucionalno sodelovanje, saj se svetovalec v vseh primerih povezuje in sodeluje z različnimi institucijami. Poleg vseh izvajalcev sankcij, kjer

poteka izvajanje navodila, so ključni akterji tudi pristojne enote centrov za socialno delo, policija in zavod za zaposlovanje. Svetovalci se z njimi povezujejo glede na izražene potrebe osebe in cilji v osebni načrtu.

4.3.1 Terensko delo

Iz spisov je mogoče razbrati, da so razgovori potekali na probacijski enoti ali pa na terenu. Svetovalec je delo deloma opravljal na terenu v 6 primerih, od tega je v dveh primerih obiskal osebo na domu in opravil razgovor s celotno družino. Iz intervjuja je mogoče izpostaviti tudi to, da je obisk na domu vedno napovedan oziroma dogovorjen z osebo, saj bi v nasprotnem primeru prevladala nadzorstvena funkcija, ki pa je v zaupnem delovnem odnosu svetovalec ne potrebuje.

4.3.2 Sodelovanje z družino

Metoda dela z družino je uporabljena v primerih, kjer je kaznivo dejanje povezano z nasiljem. Za sodelovanje z družino se odločijo predvsem iz razloga, da boljše razumejo osebo in dinamiko odnosov s pomembnimi bližnjimi iz socialne mreže. Torej, da dobijo boljši vpogled v uporabnikov svet.

Kdo so pomembni ljudje iz socialne mreže, svetovalec ugotovi iz pogovorov (V15): *»... ko sem videla, da skozi pogovore večkrat govori o istih osebah, ki so v njegovem življenju prisotne in zanj ključne ...«*. Dinamika teh odnosov v družini je pomembna, da lahko učinkovito delamo s storilcem kaznivega dejanja. Vodja PE Koper je povedala (V17): *»povabim druge oziroma začnem sodelovat tudi z drugimi takrat, ko mi o osebi, s katero sodelujem, ni vse jasno in rabim videt še dinamiko odnosov, da lahko boljše razumem ...«*, (V16): *»Dinamika odnosov me zanima, ker je dostikrat vzrok ali pa posledica nečesa ...«*.

Pri tem je pomembno, da sodelovanja z družino svetovalec ne vzpostavlja z namenom preverjanja ali iskanja zaupanja osebi. Predpogoj za povabilo k sodelovanju družine oziroma pomembnih bližnjih je zaupen odnos (V21): *»definitivno z družino sodelujemo, ko je delovni odnos zaupljiv, dober. Če osebi ne zaupam, nikoli tega ne iščem pri družini, na terenu ...«*.

4.4 DELOVNI ODNOS V OKVIRU VARSTVENEGA NADZORSTVA

Za dobro sodelovanje so pomembna jasna pravila, s katerimi se postavi dober »okvir delovnega odnosa«. Po mnenju vodje PE Koper je odločilno, da je svetovalec v odnosu iskren (V2): *»to se mi zdi ključno, zaradi tega, ker moraš osebi jasno in iskreno povedat, kaj probacija je, kaj se od njega pričakuje in ga ves čas soočat s tem, kar ti dejansko opaziš ...«*, da so pričakovanja in cilji jasno izraženi, saj mora oseba vedeti, kaj se od nje pričakuje. Obenem pa, da je odgovornost vseh v delovnem odnosu, da ga soustvarjajo (V6): *»sam proces dela oziroma delovni odnos peljemo potem skupaj in se spreminja. Včasih po željah, včasih pa tudi ne.«*

Ključ do dobrega delovnega odnosa je korektnost (V7): *»če se z osebo nekaj zмениš, se primarno ti, kot svetovalec, tega držiš«*, (V12): *»s tem 'korekten' mislim tudi na to, da razumeš. Da razumeš, da ima oseba kdaj slab dan, da se nekdo ni mogel zglasiti v določenem terminu ...«*, brez obsojanja in diskriminacije, z jasno komunikacijo (V3): *»komunikacija naj bo direktna, ampak nikoli groba. Vsakemu je treba na pravi način predstaviti stvari, ampak iskreno«*. Predvsem je to pomembno, ko pride do kršitev, saj je treba osebo s tem seznaniti, ampak vedno na spoštljiv način. Pogovor in odnos kot zgled sta glavni orodji, ki jih ima svetovalec (V10): *»pri varstvenem nadzorstvu osebo, v bistvu, s svojimi dejanji učiš. Vse, kar mi imamo, so besede in naš odnos. Torej, če sem jaz do stranke korektna, imam veliko večjo možnost, da bo tudi ona korektna do mene nazaj.«*

Oseba, ki ima izkušnjo z varstvenim nadzorstvom, odgovarja, da se ji zdi ključnega pomena za dober delovni odnos s svetovalcem, da si priznaš napake in se naučiš prisluhniti (U1): *»Prvo je resnica. Si moramo sami sebi priznati napake in se naučiti prisluhniti tudi drugim. Svetovalec je bil zelo razumevajoč.«* Pove, da je dobil dobre nasvete in napotke in mu je to koristilo, da je uspešno uresničil cilje (opravil celoten program zdravljenja od prepovedanih drog in uspešno vzdržuje abstinenco).

4.4.1 Posebnosti dela z neprostovoljnimi uporabniki

Osebe, ki so vključene v varstveno nadzorstvo, se delijo na dve skupini (V58): *»ločimo pa osebe, ki so napotene s strani sodišča in so nekako svojo kazen že sprejele. To pomeni, da niso prišle k nam ravno po lastni volji, se pa varstvenemu nadzorstvu ne upirajo, če lahko tako rečem. Na drugi strani pa imamo tudi uporabnike, ki kazni ne sprejemajo in posledično tudi varstvenega nadzorstva ne. S temi je delo še posebno občutljivo.«*

Svetovalca ocenjuje, da je pri delu z neprostovoljnimi uporabniki ključna vloga svetovalca v prvi fazi, fazi vzpostavitve delovnega odnosa in zaupanja (V57): *»Če jih primerjamo s prostovoljnimi uporabniki, je tukaj ključna vloga svetovalca v prvi fazi – vzpostavitvi delovnega odnosa in predvsem zaupanja. Od tega je odvisno vse nadaljnje delo. Če se osebe odločijo za sodelovanje, jih pri tem podpremo in nadaljujemo z 'običajnim' metodami svetovalnega razgovora«*

Za svetovalca je največji izziv v delovnem odnosu pri varstvenem nadzorstvu, da oseba prepozna korist od tega, da v takem odnosu vztraja, sodeluje (V13): *»Pomembno je, da stranka prepozna korist od našega odnosa. Seveda ne govorimo o neki denarni koristi, ampak v smislu, da prepozna 'ko grem od njih, se počutim boljše', 'ko grem od njih, mi je lažje', 'se ne počutim stigmatiziran', 'ko grem od njih, se ne počutim obsojen'.«*

Iz spisov je mogoče razbrati, da je izvajanje varstvenega nadzorstva nemogoče oziroma težavno, ko osebe niso naklonjene tovrstni obliki izvrševanja kazni. To pomeni, da se na poziv probacijske enote niti ne odzovejo ali pa se na prvi poziv odzovejo, vendar je nadaljnje sodelovanje pomanjkljivo, v smislu neodzivnosti osebe. Sogovornica v pogovoru izpostavi tudi, da je izvajanje varstvenega nadzorstva težavno, ko ljudje ne prepoznajo svojih težav in posledično odklanjajo vsakršno pomoč (V34): *»iz izkušenj so to ljudje z različnimi psihiatričnimi diagnozami, ko še ne prepoznajo potreb po zdravljenju ...«*.

4.5 VLOGA SVETOVALCA

Sklepati gre, da je vloga svetovalca bolj podporni in svetovalni kot pa nadzorstvena. Funkcija, ki jo opravlja svetovalec, je z zakonom podrobno predpisana. Predvsem so jasno predpisana pravila, kako in kdaj reagirati v primeru kršitev. Sogovornica o vlogi svetovalca pove (V22): *»v odnosu mora biti večji delež suporta in manjši nadzora. Nadzor je treba uporabiti takrat, ko na drugi strani ni te korektnosti. Takrat, ko vidiš, da je oseba začela to tvojo korektnost, ki jo ponujaš, zlorablja. Torej, ko se začne manipulirati, tako ali drugače ... Takrat je čas za nadzor. Do takrat pa ne rabimo biti nadzorniki.«*, *»Nadzorstvena funkcija nam je že podana, za to funkcijo se ne rabimo truditi. Za svetovalno pa se moramo, zelo. Nadzorstvena funkcija je z zakonom zelo dobro predpisana. Svetovalno delo pa ne. Nikjer ne bo pisalo, kako vzpostaviti in peljati tak delovni odnos ...«*

Iz spisov je razvidno, da svetovalec nadzorstveno funkcijo uporabi, ko pride do kršitev. V vseh primerih je bila oseba najprej opozorjena, če to ni imelo učinka, je sledilo poročanje sodišču o kršitvah. Poročilo o kršitvah (negativno poročilo) sodišču je bilo s strani probacijske enote posredovano v sedmih (7) primerih, razlogi pa so bili naslednji:

- neredno sodelovanje s svetovalcem (oseba se ne odzove na poziv probacijske enote),
- storjena nova istovrstna kazniva dejanja v času preizkusne dobe,
- neizpolnjevanje navodil (nesodelovanje z izvajalcem sankcije),
- nespoštovanje navodila o prepovedi približevanja žrtvi.

Tudi pričakovanja osebe, ki je bila vključena v varstveno nadzorstvo, so bila pred vključitvijo drugačna, saj ni pričakovala takšnega delovnega odnosa, predvsem pa, da bo deležna podpore in pomoči (U1): *»Moja predstava o varstvenem nadzorstvu je bila, da me bodo obsojali in pa želeli 'kao slabo', ne pa da bom dobil tako pomoč in podporo pri zdravljenju in drugih ciljih«*. V pogovoru je vlogo svetovalca ocenil kot zahtevno (U4): *»morajo znati prisluhniti in prav svetovati, ampak tudi ukrepati, če je treba«*.

V intervjuju je bila izpostavljena tudi vloga zagovornika osebe v drugih postopkih, ki posredno vplivajo na dejavnike tveganja, identificirane v osebni načrtu in na kakovost življenja osebe. Intervjuvanka pove, da kot zagovornik največkrat nastopijo v postopkih izvršb in na sodišču. Kot primer pove (V33): *»Recimo en primer, ko ima oseba odprt postopek iz leta 2015. Dve leti je sedaj oseba ok (od leta 2017). Je pod varstvenim nadzorstvom in je resnično v dobri koži. Brez novih kaznivih dejanj. Zdaj bo imel obravnavo ... Jaz kot njegova svetovalka se ne bom strinjala, da bi on šel v zapor. Resnično ne bi bilo korektno. On trenutno že izvršuje to kazen iz istega obdobja. Ampak v tem času se je resnično uredil. Sigurno bom v vlogi zagovornika in bom zagovarjala kazen na prostosti.«*

4.5.1 Potrebna znanja svetovalca

Glede na to, da je osnovno orodje za delo svetovalca pogovor, je nujno potrebno, da pozna različne tehnike komunikacije (povzemanje, zrcaljenje, balkon tehnika), ki jih uporabi v socialno delovnem odnosu. Sogovornica pove (V33): *»Pomembne so vse prvine delovnega odnosa! Da si z osebo tukaj in zdaj, da ji damo več moči za se odločat, imamo znanje za ravnanje itd.«* Izpostavi tudi metodo svetovalnega dela in različne mediacijske tehnike. Izpostavi pa, da delovni odnos v okviru varstvenega nadzorstva ni namenjen psihoterapevtski

obravnavi, temveč svetovanju in podpori (V32): *»Kvečjemu osebo napotimo na psihoterapijo ... Nevarno je, da se ljudje 'razgalijo'. Lahko se nam zgodi, da imamo premalo znanj, kaj početi s tem 'golim' človekom ... S tem pa lahko naredimo veliko škode. Imamo pa možnosti ljudi napotit, jim predlagat terapijo.«*

4.6 IZVAJANJE VARSTVENEGA NADZORSTVA V PRISTOJNOSTI CSD IN PROBACIJE

Kot pove sogovornica, ki ima izkušnje z izvajanjem varstvenega nadzorstva tako na centru za socialno delo kot na probaciji, se način dela z uporabnikom ni spremenil, torej metode dela ostajajo iste, je pa izvajanje v pristojnosti probacije bolj strogo oziroma striktno. Dejstvo pa je, da je navadno na centru varstveno nadzorstvo izvajal svetovalec, ki je delal tudi na drugih področjih, kar pomeni, da je imel lažji dostop do informacij, kot jih ima na probaciji (V36): *»Večkrat že imaš neke informacije o družini, zato ni bilo potrebe po tovrstnem sodelovanju z družino«.*

Če izhajamo iz obravnave storilcev kaznivih dejanj nasilja v družini, je obravnava teh lažja v pristojnosti probacije, z vidika, da jo osebe lažje sprejmejo in vzpostavijo zaupen odnos, saj kot institucija ne nastopi v več različnih vlogah (V39): *»Center kot institucija je istočasno nastopila pri odvzemu otroka, pri obravnavi nasilja v družini in delala s storilcem v okviru VN. Uporabnik/storilec je normalno težko vzpostavil zaupanje s svetovalcem. Na probaciji tega ni. Delamo samo s storilcem. Mu zaupamo, verjamemo njegovi resnici. Ni drugih 'izdajalk' – kot to oni doživljajo.«*

4.7 PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI VARSTVENEGA NADZORSTVA

Prednost varstvenega nadzorstva je, da gre v teh primerih za prostostno obliko izvrševanja kazni, kar ima v primerjavi z zaporem več pozitivnih učinkov (V): *»Človek ima možnost, da dela na sebi z vsem suportom/podporo, ki jo lahko ima.«* Tako mnenje ima o prednostih varstvenega nadzorstva tudi uporabnik (U6): *»Prednost varstvenega nadzorstva je sigurno to, da vsaj čutiš, da imaš neko oporo zraven sebe.«*

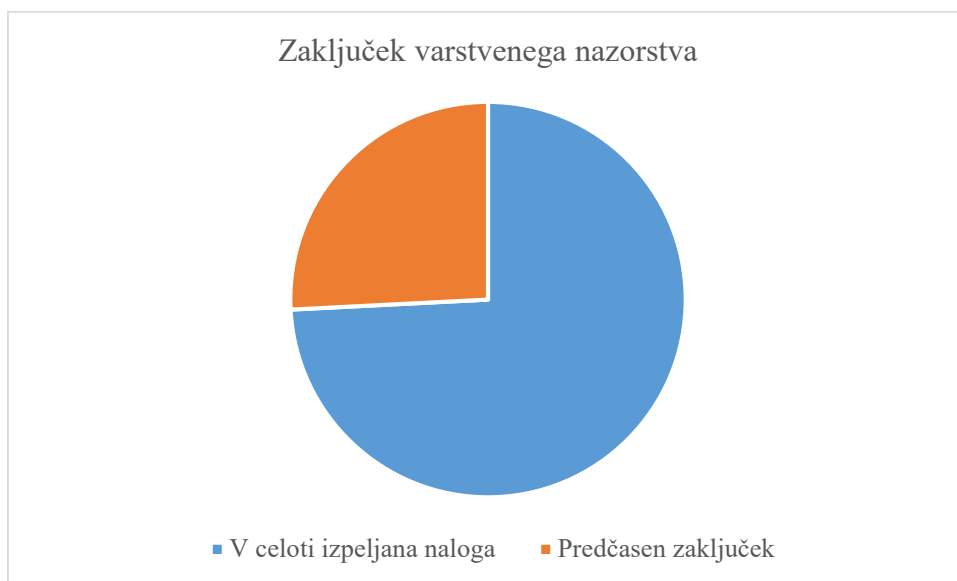
Kot pomanjkljivost je intervjuvanka izpostavila, da v primerih kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem v družini, sodišča premalokrat izrečejo navodilo o prepovedi približevanja, saj bi v tem primeru imela večjo pristojnost tudi policija. Iz spisovne dokumentacije izhaja, da je bilo

izmed vseh primerov, kjer je kaznivo dejanje povezano z nasiljem (19 primerov), v le petih (5) primerih določeno navodilo o prepovedi približevanja oškodovancu. Doda tudi, da se ji zdijo nekatera navodila, ki jih določa KZ, zastarela in premalo natančna (V): »Določajo npr. obiskovanje posvetovalnic ... V praksi pa ... Kaj so to posvetovalnice, to niti ne obstaja pod takim imenom ... In navodila bi dala bolj natančna ... Torej, da ne bi bilo samo zdravljenje odvisnosti v ustreznem zavodu, ampak da bi določalo 'zdravljenje odvisnosti v psihiatrični bolnišnici', 'zdravljenje v komuni' ... Torej, da bi bolj natančno določalo tudi način.«

4.8 ZAKLJUČEK PROBACIJSKE NALOGE

Če oseba, vključena v probacijo, izpolnjuje vse dogovore, sprejete z osebnim načrtom, se naloga zaključi tako, da svetovalec pošlje sodišču oziroma komisiji za pogojni odpust zaključno poročilo. Če se med izvajanjem varstvenega nadzorstva oseba ne drži dogovorov, kljub opozorilom svetovalca, se o tem obvešča pristojni organ, vodja probacijske enote pa lahko predlaga tudi preklic ali spremembo navodil. Večina probacijskih nalog z varstvenim nadzorstvom, ki sem jih analizirala, se je zaključila v roku, ki ga je določilo sodišče in je bilo poslano zaključno poročilo.

Spodnji graf prikazuje delež zaključenih nalog (74,2 %), ki so bile izpeljane v celoti, torej je varstveno nadzorstvo trajalo toliko, kot je bilo v odločbi določeno, in delež varstvenih nadzorstev, ki so bila iz različnih razlogov predčasno zaključena (25,8 %).

Graf 4.4: Način zaključka probacijske naloge z varstvenim nadzorstvom

4.8.1 Predčasno zaključene naloge

Iz analize posameznih primerov iz spisovne dokumentacije sledi, da je bilo predčasno zaključenih 8 probacijskih nalog. V enem primeru je bila naloga predčasno zaključena na podlagi predloga za predčasni preklic varstvenega nadzorstva, saj so bili izpolnjeni vsi cilji iz osebnega načrta. Iz poročila sodišču izhaja, da je bil namen sankcije dosežen. V času varstvenega nadzorstva so se okoliščine osebe spremenile, poleg tega pa je oseba uspešno opravila osnovni in dodatni program treninga nenasilne komunikacije v okviru navodila, dosegla je dober uvid v storjeno kaznivo dejanje, sprejela odgovornost in dosegla spremembo v življenjskem stilu. Sodišče je sledilo predlogu in naloga je bila predčasno, vendar uspešno zaključena. V dveh primerih (2) se je probacijska naloga predčasno iztekla zaradi smrti oseb, vključenih v probacijo. V petih (5) primerih pa je sodišče izvajanje probacijske naloge preklicalo na podlagi negativnega poročila probacijske enote oziroma v enem primeru na podlagi poročil centra za socialno delo, ki je nalogo izvajal, preden je bila zadeva odstopljena probacijski enoti.

4.8.2 Predlog za preklic varstvenega nadzorstva

Kot sem že omenila, je sodišče sledilo predlogu in izvajanje varstvenega nadzorstva preklicalo v šestih primerih. Negativna poročila s predlogom za preklic varstvenega nadzorstva pa so bila sodišču poslana še v štirih primerih. V dveh primerih se sodišče na poročila probacijske enote ni odzvalo oziroma so bili procesni roki na sodišču tako dolgi, da se je v vmesnem času probacijska naloga iztekla. V dveh primerih pa se je sodišče odzvalo in osebo ponovno opozorilo na kršitve in posledice, ki sledijo, vendar je imelo opozorilo učinek le v enem primeru, ki je bil nato uspešno zaključen. V drugem primeru oseba kljub opozorilom ni vzpostavila sodelovanja s probacijsko enoto, vendar se je rok iztekel, preden je uspelo sodišče ponovno reagirati.

5 RAZPRAVA

Rezultati se nanašajo na delo Probacijske enote Koper, kjer so bili podatki pridobljeni, zato jih ne gre posploševati. Pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom, ki jih v izvrševanje prejme Probacijska enota Koper, so v veliki večini izrečene s strani Okrožnega sodišča v Novi Gorici in Okrožnega sodišča v Kopru. Tako lahko posredno vidimo tudi prakso omenjenih sodišč pri izrekanju varstvenega nadzorstva.

V magistrskem delu sem se osredotočila na institut varstvenega nadzorstva pri pogojni obsodbi in pri pogojnem odpustu iz zavoda za prestajanje kazni zapora, saj je v taki obliki najpogosteje izrečen. Poleg tega pa se varstveno nadzorstvo izreka tudi pri alternativnih sankcijah. Ko sodišče odloči, da se kazen zapora izvrši z delom v splošno korist ali s hišnim zaporom, lahko kot varovalko določi še varstveno nadzorstvo. V praksi se probacijske enote srečujejo tudi s tovrstnim izvrševanjem varstvenega nadzorstva, vendar je redkost v primerjavi s pogojno obsodbo ali odpustom. V letnem poročilu Uprave za probacijo iz leta 2018 in 2019 ni statističnih podatkov o varstvenih nadzorstvih pri alternativnih sankcijah, definitivno pa bi bilo zanimivo spremljati, v kolikšni meri se sodišča za to odločajo, glede na to, da gre za nekaj novega.

Če izpostavimo strukturo zaposlenih na Probacijski enoti Koper, lahko vidimo, da so 4 od skupno 5 zaposlenih svetovalcev po izobrazbi socialni delavci, zato ni presenečanje, da se pri delu z osebami, vključenimi v probacijo, opirajo na socialno delovne koncepte, kot npr. vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika, delo tukaj in zdaj, perspektiva moči itd., ter metodo svetovalnega dela. Glede na to, da je osnovno orodje za delo z uporabnikom pogovor, sta ključna poznavanje in uporaba različnih komunikacijskih tehnik. Vsak bolj ali manj nezavedno uporablja različne tehnike, s katerimi skuša čim bolj učinkovito pridobivati in posredovati informacije, vendar je v takem delovnem odnosu še posebej pomembno, kako svetovallec reagira in podaja informacije. V intervjuju je bila izpostavljena tudi uporaba mediacije oziroma uporaba tehnik in veščin, ki prispevajo k bolj učinkoviti komunikaciji; aktivno poslušanje, povzemanje, uporaba JAZ sporočil, preokvirjanje, normaliziranje. Vzpostavitev delovnega odnosa v okviru probacijske naloge je deloma že strukturirana, saj je točno določeno, s čim je treba osebo seznaniti. Na prvem razgovoru svetovallec postavi okvirje za nadaljnje delo, tako da predstavi pristojnost probacijske službe in potek izvrševanja naloge. Pomembno je, da predstavi svojo vlogo, vključujoč svoje naloge in obveznosti ter pravice in obveznosti, ki jih ima uporabnik. Na prvem razgovoru podpišeta dokument, ki pisno opredeljuje

vse pravice in obveznosti v okviru naloge, shranjen pa je v osebni spis. Za dober delovni odnos sta ključni iskrenost in korektnost do uporabnika, kar je precej prepleteno. Pomeni, da so pravila, pričakovanja in cilji jasno zastavljeni in se jih vsi vpleteni držijo. Svetovalec je do uporabnika iskren tudi, ko prihaja do kršitev in zna osebo na to opozoriti na spoštljiv način. Prav z odnosom je lahko svetovalec zgled uporabniku. Vodja Probacijske enote Koper pravi, da *»pri varstvenem nadzorstvu osebo s svojimi dejanji učiš. Vse, kar mi imamo, so besede in naš odnos. Torej, če sem jaz do stranke korektna, imam veliko večjo možnost, da bo tudi ona korektna do mene nazaj.«* V socialnem delu pravimo, da je jezik, ki ga uporablja socialni delavec, jezik spoštljivih in odgovornih zaveznikov v procesih pomoči. Čačinovič Vogrinčič (2010) tak jezik opiše kot pozitiven, spoštljiv, varuje enkratnost in dostojanstvo človeka, obenem pa ne stigmatizira, ni obsojajoč in ne razvrednoti. Upošteva tudi perspektivo moči, kar pomeni, da socialni delavec skupaj z osebo raziskuje in mobilizira vire moči, ki so lahko v pomoč pri doseganju ciljev.

Zavedati se je treba, da osebe v varstveno nadzorstvo niso vključene prostovoljno oziroma bolje rečeno po lastni volji, je pa običajno to zanje boljša izbira kot zaporna kazen. Ločijo se na tiste, ki sicer varstveno nadzorstvo ni njihova izbira, ampak so tovrstno obliko kazni sprejeli in tiste, ki kazni ne sprejemajo. Prav s slednjimi je delo še posebej zahtevno, saj se njihovi osebni cilji močno razlikujejo od tistih, ki so jim podani z odločbo (mandatom). Osebi so nekateri cilji določeni že v naprej (denimo nekateri cilji v osebni načrtu, ki so določeni na podlagi navodil v sodbi ali odločbi komisije za pogojni odpust). Včasih gre za različne ali celo nasprotujoče si interpretacije tega, kaj je za osebo dobro in kaj ji bo v pomoč. Stopnja ujemanja med cilji uporabnika in mandatnimi cilji je pomembna za nadaljnji proces neprostovoljne interakcije, saj usklajenost enih in drugih poveča možnosti za motiviranost uporabnika za nadaljnje sodelovanje (Šugman Bohinc, 2005). Sogovornica v intervjuju pove, da je s strani svetovalca potrebna dodatna občutljivost pri prvem stiku in pozorno raziskovanje možnosti za nadaljnje sodelovanje. Iz prakse razbere, da je vključitev v varstveno nadzorstvo bolj težavno za ljudi, ki v danem trenutku svojih težav niso zmožni prepoznati, bodisi zaradi težav z odvisnostjo ali težav v duševnem zdravju. Ugotovitve kažejo, da je pri delu z neprostovoljnimi uporabniki, v primerjavi s prostovoljnimi, ključen prvi stik, torej vloga svetovalca v prvi fazi - vzpostavitev delovnega odnosa.

Tako je za svetovalca največji izziv v delovnem odnosu pri varstvenem nadzorstvu, da oseba prepozna korist od tega, da v takem odnosu vztraja. Svetovalka to opiše z besedami: *»delamo na tem, da iz moram postane želim, na način, da posameznika krepimo in spodbujamo pozitivne osebne lastnosti.«* Glede načina dela pa pove: *»Če se osebe odločijo za sodelovanje, jih pri tem podpremo in nadaljujemo z 'običajnimi' metodami svetovalnega razgovora«, »delamo na tem, da so cilji v osebni načrtu skladni z navodili in sprejemljivi za osebo«.* Tudi Šugman Bohinc (2005) v svojem članku govori o običajni drži socialnega delavca, ko naleti na takšen izziv, in sicer je običajna predpostavka, da bo socialni delavec s svojo dosledno držo zaupnosti, spoštljivosti ter z vzpostavljanjem kakovostnega stika uspel neprostovoljnega uporabnika *»pretvoriti«* v prostovoljnega, nato pa bo v delovnem odnosu lahko uporabil enega izmed običajnih svetovalnih modelov pomoči. Veliko primerov je na tak način uspešno zaključenih, zgodi pa se tudi, da se sogovorniki na prizadevanja socialnega delavca odzovejo z odporom in delovnega odnosa z njimi ni mogoče vzpostaviti (Šugman Bohinc, 2005, str. 346). Rooney in Bibus (2001) menita, da take interakcije zahtevajo od socialnega delavca večino pogajanja, da lahko z uporabnikom sklenejo dogovore pomembne za nadaljnje delo (Šugman Bohinc, 2005, str. 348).

V teoretičnem delu magistrskega dela sem podrobneje opisala različne modele za delo z neprostovoljnimi uporabniki. Pri modelu *»Perspektiva socialnega konflikta«* avtorice Judith Cingolani (1984, str. 444–446, v Šugman Bohinc, 2005, str. 347) je naloga socialnega delavca, da v različnih situacijah v interakciji z uporabnikom zavzema različne vloge; vsiljevalca, pogajalca, mediatorja, zagovornika, svetovalca. Vlogo vsiljevalca zavzame na začetku, ko uporabi moč institucije in okoliščin, da bi dosegel uporabnikovo privolitev v sodelovanje, medtem ko v vlogi pogajalca upošteva interese, pravice in zmožnosti uporabnika za sprejemanje odločitev in dogovorov, npr. pri oblikovanju in sprejemanju osebnega načrta, vključno s sprejemanjem določenih navodil. Vodja probacijske enote je poudarila, da svetovalci v odnosu nastopa tudi kot mediator in zagovornik. Posebno zanimiva je zagovorniška vloga. Kot primer je bilo v intervjuju izpostavljeno zagovorništvo v postopkih izvršb in v postopkih na sodišču. Varstveno nadzorstvo ni možno, kadar mu oseba niti malo ni naklonjena in ni minimalnega pristanka na sodelovanje.

Vloga svetovalca je z zakonom predpisana in vključuje pomoč, nadzor nad izpolnjevanjem navodil ter praktične napotke za uresničevanje navodil sodišča, s tem pa prispeva, da obsojenec v prihodnje ne bo izvršil novih kaznivih dejanj (66. člen Kazenskega zakonika, 2017). Torej je na eni strani svetovalci v vlogi tistega, ki osebo podpira, na drugi strani pa je v vlogi tistega, ki

ob zaznanih kršitvah predlaga zakonsko določene ukrepe. Svetovalec se tako znajde v dvojnih vlogah. Ne glede na to, da oba sogovornika v intervjuju vlogo svetovalca ocenjujeta bolj podporno in svetovalno ter manj nadzorno, se je treba zavedati, da se vselej, ko se svetovalec znajde v dvojnih vlogah, poveča tveganje za slabši končni razplet v delovnem odnosu, zato je pomembno, da vlogo svetovalca že na začetku jasno opredelimo. Intervjuvan uporabnik je vlogo socialne delavke ocenil kot svetovalno in podporno, zanimivo pa bi bilo pridobiti podatke tudi od oseb, ki so se dejansko znašle na robu, v smislu, da je bilo potrebno ukrepanje svetovalca zaradi kršitev ali nesodelovanja.

Na probacijski enoti so izkušnje z varstvenim nadzorstvom dobre, saj so cilji večinoma doseženi, v posameznem primeru celo predčasno in je bila naloga iz tega razloga tudi predčasno zaključena. Četrtnina primerov je predčasno zaključena iz različnih razlogov, vendar gre v večini primerov za preklic zaradi kršitev, o katerih je probacijska enota poročala sodišču oziroma komisiji za pogojni odpust. Največkrat je oseba neredno ali sploh ni sodelovala s svetovalcem in izvajalcem sankcij oziroma je bilo iz poročil policije ugotovljeno, da oseba ne spoštuje navodila o prepovedi približevanja žrtvi. Prav tako je bila pogojna obsodba preklicana zaradi novih istovrstnih kaznivih dejanj, ki so bila podlaga, da je sodišče preklicalo pogojno obsodbo in o tem obvestilo probacijsko enoto. Problematično pa je, kadar probacijska enota poroča o kršitvah, vendar se sodišče ne odzove ali pa se odzove prepozno. Preizkusna doba teče, procesi na sodišču pa so tako dolgi, da se čas za učinkovito reševanje težav, zaradi katerih je bila naloga izrečena, bistveno skrajša.

Svetovalci na probacijski enoti se v okviru varstvenega nadzorstva največ srečujejo z osebami, ki so povzročile kazniva dejanja z elementi nasilja. Največkrat gre za povzročitelje nasilja v družini ali v partnerskem odnosu. V vseh primerih je sodišče določilo tudi eno ali kombinacijo več navodil, vključujoč zdravljenje odvisnosti, obiskovanje Društva za nenasilno komunikacijo ali druge ustrezne institucije in prepoved približevanja ter navezovanja stikov z določenimi osebami. Sodišče je pri izbiri navodil proučilo lastnosti osebe in okoliščine kaznivega dejanja ter se na podlagi tega odločilo za izbiro ustreznega navodila. Svetovalka probacijske enote pove, da imajo možnost predlagati spremembo navodil, če bi se izkazalo, da osebi ni v korist, ampak ta možnost redko pride v poštev, saj sodišča navadno izberejo ustrezna navodila. Izvajalec sankcij, s katerim največ sodelujejo, ko gre za storilce kaznivih dejanj z elementi nasilja in jim je izrečeno navodilo obiskovanja ustrezne posvetovalnice, je Društvo za nenasilno komunikacijo (v nadaljevanju DNK), ki je tudi edino društvo v Sloveniji, ki izvaja program

treninga socialnih večin za osebe, ki povzročajo nasilje. Po podatkih DNK se v programe za povzročitelje nasilja uporabniki vključujejo na podlagi zunanje motivacije in so tako v večini neprostovoljni. Probaciji in DNK kot izvajalcu sankcij je skupno stališče, da je za uspeh bistveno dobro sodelovanje. Vsak povzročitelj nasilja mora biti informiran, napoten in motiviran za vključitev v program (Horvat, 2015, str. 52). Tudi v DNK opažajo, da uporabniki zaradi zunanje motivacije redno sodelujejo v programu, saj se bojijo, da bi bila pogojna obsodba ob nesodelovanju spremenjena v zaporno kazen. Sogovornica meni, da ima prav zaradi narave kaznivih dejanj obravnava na probaciji prednost pred obravnavo na CSD, kot je bilo to v preteklosti. Povzročitelji nasilja lažje sprejmejo pomoč in vzpostavijo zaupen odnos z institucijo, ki obravnava le njih in ne nastopa v več vlogah, kot je bilo to na CSD pri obravnavi nasilja v družini. Svetovalec se tako izogne dodatni dvojni vlogi – kot tisti, ki obravnava povzročitelja nasilja in žrtev.

Izpostaviti pa gre, da sodišča relativno redko, v primerjavi z izrekanjem drugih navodil, določijo navodila, ki vključujejo prepoved približevanja ali navezovanja stikov z žrtvijo. Gre za pomembno varovalko, ki poveča pristojnosti policije, saj so o vsakršni kršitvi dolžni poročati sodišču, ki lahko pogojno obsodbo na podlagi tega tudi prekliče.

Probacijski svetovalec pri delu uporablja tudi terensko delo in metodo dela z družino, posebej v primerih, kjer gre za kazniva dejanja, povezana z nasiljem v družini. Sodelovanja z družino ne vzpostavlja v primerih, ko osebi ne zaupa, saj smisel tovrstne metode dela ni iskanje zaupanja, temveč raziskovanje življenjskega sveta uporabnika, vključno z dinamiko odnosov, ki jih ima s svojimi bližnjimi.

6 POVZETEK UGOTOVITEV

Spodaj so povzete glavne ugotovitve, do katerih sem prišla z raziskavo:

- Večina kaznivih dejanj, za katera je sodišče določilo pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom, je povezana z nasiljem (nasilje v družini, grožnja, zanemarjanje mladoletne osebe). Pri pogojnem odpustu z varstvenim nadzorstvom je večina kaznivih dejanj povezana s preprodajo drog, v nekaj primerih pa gre pa za kazniva dejanja spolnih deliktov.
- V vseh primerih je sodišče oziroma komisija za pogojni odpust določila tudi eno ali več navodil, ki se izvajajo v času pogojnega odpusta. Največkrat izrečeno navodilo je zdravljenje v ustreznem zdravstvenem zavodu in zdravljenje odvisnosti od alkohola ali drog ter obiskovanje ustrezne poklicne, psihološke ali druge posvetovalnice. Čeprav ima vodja probacijske enote možnost, da predlaga spremembo navodil, se to v praksi zgodi redko. Glede na to, da gre v večini primerov za kazniva dejanja z elementi nasilja, je relativno redko izrečeno navodilo o prepovedi približevanja oziroma navezovanja stikov, s katerimi bi lahko dodatno zaščitili žrtev.
- Osnovni metodi dela pri varstvenem nadzorstvu sta individualno delo in medinstitucionalno sodelovanje, poleg tega pa tudi terensko delo in sodelovanje z družino.
- Za vzpostavitev delovnega odnosa pri varstvenem nadzorstvu je potreben vsaj minimalni pristanek uporabnika na sodelovanje. Največji izziv, s katerim se sooča svetovalec, pa je, da oseba prepozna korist od tega, da v takem odnosu vztraja.
- V procesu varstvenega nadzorstva svetovalec zavzema različne vloge. Nadzorstvena funkcija je podrobno predpisana že z zakonom, medtem ko sta pomoč in varstvo v rokah svetovalca. Poleg vloge svetovalca ima tudi vlogo mediatorja in zagovornika.
- Prednost pri pogojni obsodbi ali pogojnem odpustu z varstvenim nadzorstvom je, da ima oseba možnost za spremembe v smeri zelenih izidov s strokovno podporo na prostosti, torej se lahko izogne odvzemu prostosti kot skrajnemu posegu v svobodo človeka.
- Večina probacijskih nalog je zaključena uspešno, približno četrtnina pa je predčasno zaključena.

7 PREDLOGI

- V preteklosti na področju varstvenih nadzorstev ni bilo enotno vodene statistike, raziskav iz tega področja pa je malo. Predlagam, da se opravi razširjena analiza izvajanja varstvenega nadzorstva, kar pomeni, da bi v raziskavo vključili tudi ostale probacijske enote. Z analizo sekundarnih virov na vseh probacijskih enotah bi pridobili podatke o kaznivih dejanjih in izrečenih navodilih v okviru varstvenega nadzorstva v slovenskem prostoru, tako bi lahko primerjali tudi prakse sodišč pri odločanju. Prav tako bi v raziskavo vključili ostale zaposlene na probacijskih enotah in uporabnike.
- Glede na to, da v letnih poročilih Uprave za probacijo niso zajeti podatki o izrečenih varstvenih nadzorstvih pri alternativnih sankcijah, predlagam, da se v letno statistiko vključi tudi to, saj bi bilo zanimivo spremljati, v kolikšni meri se sodišča odločajo za to obliko sankcije.
- V primerih, ko probacijska enota sodišču poroča o kršitvah, prihaja do prepočasnih odzivov sodišča ali pa odziva sploh ni. Ažurnost sodišča je nujna, zato bi bilo potrebno to sistemsko urediti.
- V primerih nasilja v družini smo kot družba dolžni narediti vse, da zaščitimo žrtev. V okviru varstvenega nadzorstva svetovalec sodeluje s povzročiteljem in delata na spremembah, ki bi zmanjšala tveganje, da bi kazniva dejanja v prihodnosti ponovil. Dodatna varovalka za zaščito žrtev v obdobju preizkusne dobe pa je, da sodišče povzročitelju kot navodilo izreče tudi prepoved približevanja, v kolikor je tveganje veliko. Predlog sodišču je, da tudi to možnost večkrat izkoristi, saj ima v tem primeru tudi policija večje pristojnosti.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Alaber, S. (2013). Pogojna obsodba in nekateri kritični pogledi na njeno ureditev. V T. Pavšič Mravlje, & I. Areh (ur.), *14. Slovenski dnevi varstvoslovja: zbornik prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno 27. 4. 2019 s https://www.fvv.um.si/dv2013/zbornik/splosna_sekcija/alaber.pdf

Ambrož, M. (2008). Preventivne mešane teorije o namenu kaznovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(3), 239–248.

Bavcon, L., Šelih, A., Korošec, D., Ambrož, M., & Filipčič, K. (2009). *Kazensko pravo, splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Brinc, F. (2000). Zapor za koga, kako, s kakšnim ciljem in za kakšno ceno: kriminološke in penološke teorije – resničnost ali mit. *Varstvoslovje*, 2(3), 229–238.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2010). Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo*, 49(4), 239–245.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2009). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Felc, M. (2010). Luknjasta pogojna obsodba. *Delo*, 22. 2. Pridobljeno 15. 3. 2019 s <https://www.delo.si/novice/slovenija/luknjasta-pogojna-obsodba.html>

Hafner, M., Šugman Stubbs, K., & Ambrož, M. (2015). Kazenski pravosodni sistem. V A. Šelih, & K. Filipčič (ur.), *Kriminologija* (str. 517–555). Ljubljana: GV Založba in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Hrovat, T. (2015). *Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Janičijević, S. (2015). *Probacija – resocializacija v skupnosti ali zgolj še ena nadzorstvena služba?* Pridobljeno 1. 5. 2019 s <https://www.rtv slo.si/slovenija/probacija-resocializacija-v-skupnosti-ali-zgolj-se-ena-nadzorstvena-sluzba/379648>

van Kalmthout, A. M., & Durnescu, I. (ur.) (2008). *Probation in Europe*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Kazenski zakonik (KZ-1E): neuradno prečiščeno besedilo z uvodnimi pojasnili k noveli KZ-1E dr. Matjaža Ambroža ter s stvarnim kazalom mag. Janeza Topliška in dr. Sabine Zgaga Markelj. (2017). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Laterner, B. (2011). Tretjina zapornikov predčasno na prostosti. *Dnevnik*, 3. 5. 2011. Pridobljeno 20. 6. 2019 s <https://www.dnevnik.si/1042441725>

Medved, M. (2016). *Preklic pogojne obsodbe* (Specialistično delo). Pridobljeno s 25. 3. 2019 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=107575>

Merc, B. (1993). O pogojni obsodbi. *Pravosodni bilten*, 14(5), 35–45.

Mihelj Plesničar, M. (2016). Nov veter v slovenski kaznovalni politiki? Dva poudarka iz predloge novele KZ-1E. *Pravna praksa*, 41/42, 15–17.

Milošević Arnold, V., & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

Ministrstvo za pravosodje. (2016). *Akcijski načrt ustanovitve probacijske službe s predlogom potrebnih institucionalnih in normativnih sprememb* (številka 72000-1/2015/12 z dne 28. 7. 2016). Pridobljeno 20. 2. 2019 s [http://vrs3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/1786cec6dd354286c1257ff8001f8f54/\\$FILE/AKCIJSKI%20NACRT%20PS.docx](http://vrs3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/1786cec6dd354286c1257ff8001f8f54/$FILE/AKCIJSKI%20NACRT%20PS.docx)

Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo. (2018). *Smernice za delo probacijskega uslužbenca*. Neobjavljeno.

Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo. (2019). *Letno poročilo 2018*. Pridobljeno 10. 1. 2020 s https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/UPRO/Letno_porocilo_2018-TISK.pdf

Ministrstvo za pravosodje, Uprava za probacijo. (2020). *Letno poročilo 2019*. Pridobljeno 15. 7. 2020 https://www.gov.si/assets/ministrstva/MP/UPRO/Letno_porocilo_UPRO_2019.pdf

Plesničar, M. (2012). Slovenska ureditev pogojnega odpusta v luči sodobnih razvojnih trendov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(2), 136–148.

Plesničar Mihelj, M., & Petrovec, D. (5. 12. 2019). *Umestitev probacije v slovenski kazenskoopravni sistem*. Zapiski s predavanj enodnevnega seminarja Inštituta za kriminologijo, UL, Pravna fakulteta v Ljubljani.

Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (2016). Ur. l. RS 42/2016.

Pravilnik o izvrševanju probacijskih nalog (2018). Ur. l. RS 21/2018.

Pravilnik o izvrševanju varstvenega nadzorstva (2009). Ur. l. RS 27/17 – ZPro in 21/18..

Strategija Pravosodje 2020 (b. d.). Pridobljeno 10. 5. 2020 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MP/e-pravosodje-KohezijskaPolitika/Strategija-pravosodje-2020/Strategija_Pravosodje_2020.pdf

Šelih, A. (2015). Preprečevanje kriminalitete. V A. Šelih, & K. Filipčič (ur.), *Kriminologija* (str. 562–576). Ljubljana: GV Založba in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Šugman Bohinc, L. (2005). Socialno delo z neprostovoljnimi uporabniki. *Socialno delo*, 45(6), 345–355.

Šugman Bohinc, L., Rapoša-Tajnšek, P., & Škerjanc, J. (2007). *Življenjski svet uporabnika: Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Tutta, S. (2013). *Poročilo o izvedenih rednih inšpekcijskih nadzorih izvajanja strokovnih in upravnih nalog s področja obravnave polnoletnih obojencev in njihovih družin na CSD v letu 2012* (številka 06181-1/2012-2 z dne 28. 2. 2013). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, socialna inšpekcija.

Uredba o številu probacijskih enot, območju njihovega delovanja ter sedežu centralne enote in probacijskih enot (2017). Ur. l. RS 41/17.

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-IG) (2018). Ur. l. RS 11/2018.

Zakon o prekrških (ZP-1) (2019). Ur. l. RS 73/2019.

Zakon o probaciji (Zpro) (2017). Ur. l. RS 27/2017.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1E) (2017). Ur. l. RS 27/2017.